

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1877.   Andra Kammaren.   N:o 52.

Onsdagen den 2 Maj.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades de i Kammarens sammanträden den 25 nästlidne April förda protokoll, äfvensom protokollsutdrag rörande de beslut, Kam-maren under sistlidne lördag och måndag fattat i anledning af Sär-skilda Utskottets för behandling af Kongl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till utsökningslag och i sammanhang dermed erforderliga författningar utlåtande N:o 1.

§ 2.

Herr Talmannen tillkännagaf, att enligt öfverenskommelse, som i hållet talmanssammanträde blifvit träffad, gemensamma omröstningar komme att anställas nästa måndag den 7 innevarande månad.

§ 3.

Föredrogos, men blefvo för andra gången bordlagda:

Stats-Utskottets utlåtande N:o 64; och
Lag-Utskottets utlåtande N:o 32.

§ 4.

Vid föredragning dernäst af Bevillnings-Utskottets memorial N:o 11, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande vissa punkter af Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 9, angående allmänna bevillningen, godkände Kammaren de i nämnda memorial af Utskottet föreslagna voteringspropositioner.

§ 5.

Förekom till behandling Bevillnings-Utskottets memorial N:o 12, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om vissa delar af Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 10, angående Tullbevillningen.

Angående
förslag till en
voterings-
proposition.

I *punkten* 1 hade Utskottet framlagt ett så lydande förslag till voteringsproposition:

“Den, som vill, att tulltaxerubriken “Papper“ skall erhålla följande förändrade lydelse:

“*Papper*:

kardus-, makulatur- och annat groft, till skrifning, ritning eller tryckning ej tjenligt, samt polér- eller smergel- Fritt.

förgylt, försilfradt eller annorlunda än i massan

färgadt, äfvensom papper i förening med bomulls-

eller linneväfnad ..... 1 skålp. 6 öre.

alla andra slag, derunder inbegripet linieradt papper 1 skålp. 4 öre“;

att åt tulltaxerubriken “Papp“ gifves följande lydelse:

“*Papp*:

förhydnings-, press- och tak- samt annan till skrifning, ritning

eller tryckning icke tjenlig ..... Fri.

andra slag; tullbehandlas lika med Papper;“ samt

att den i nuvarande tulltaxa vid “Asfaltfilt“ förekommande hänvisning till Papper förändras till

“*Asfaltfilt*“ hänföres under Papp, förhydnings-, press- och tak-“, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen beslutat, att tulltaxerubrikerna “Papper“ och “Papp“ samt den i tulltaxan vid “Asfaltfilt“ förekommande hänvisning skola vid deras nuvarande lydelse bibehållas.“

Beträffande detta förslag, anförde

Herr Rubenson: Som Herrarne behagade inhemta af motive- ringen till förevarande hemställan, utgjorde den fråga, som här föreligger till beslut om gemensam votering, tre särskilda frågor i Bevillnings-Utskottets betänkande, angående tullbevillningen. Bevillnings-Utskottet hade i detta sitt betänkande gjort tre särskilda hemställanden, hvilka afgjordes hvart för sig i Kamrarne. Nu har emellertid Utskottet föreslagit att de tre frågorna skulle vid den blifvande gemensamma voteringen sammanslås till en. Detta är en princip, hvilken jag för min del, på sätt jag i en likartad fråga vid ett föregående tillfälle tillkännagifvit, icke kan godkänna, utan synes det mig som om de tre särskilda besluten, som Kamrarne fattat, borde, när gemensam votering skall ega rum, hvart för sig behandlas och blifva föremål för votering.

Utskottet har såsom skäl för sin föreliggande hemställan anført, att i fråga varande punkter ega med hvarandra ett nödvändigt sam-

manhang. Må så vara, men under sådana omständigheter, synes mig, som om det rätta förfaringsättet hade varit det, att Utskottet i det ursprungliga betänkandet sammanslagit dessa frågor under en punkt. När Bevillnings-Utskottet icke gjort detta, utan behandlat dem under särskilda punkter, så ligger det antagandet nära till hands, att Kamraren hade kunnat bifalla den ena punkten men afslå den andra o. s. v. Utskottets resonnement här synes mig därför icke stå väl tillsammans med Utskottets förfarande i det ursprungliga betänkandet. Men äfven om man skulle anse att frågorna stå till hvarandra i ett så oskiljaktigt sammanhang som man nu antagit, så förutsätter icke detta nödvändigt ett sådant tillvägagående, som här blifvit föreslaget. Enligt min uppfattning hade den rätta utvägen varit den att Utskottet föreslagit Kamraren att först votera angående 1:a punkten och förbehållit sig att, sedan beslut fattats om denna punkt, få inkomma med memorial med hemställen till den Kamraren, hvilkens mening i den gemensamma voteringen ej kunnat göra sig gällande, att, på grund af frågornas inbördes sammanhang med hvarandra, låta sin mening i de båda andra punkterna fara. Man hade derigenom icke brutit mot formen, på samma gång som man vunnit just det som med Utskottets förfaringsätt åsyftats, nemligen tidsbesparing.

Då emellertid Första Kamraren redan godkänt föreliggande voteringsproposition, anser jag mig denna gång icke böra framställa något yrkande, men har velat få detta mitt yttrande antecknad till dagens protokoll, till den kraft och verkan det må hafva samt för att, om möjligt, förekomma, att icke andra Utskott må af detta Bevillnings-Utskottets förfarande taga sig anledning att förfara på samma sätt i frågor, som genom Kamrarnes skiljaktiga beslut skola genom gemensam votering afgöras. Här kan det väl i sak vara likgiltigt huru voteringspropositionen är affattad — i formelt hänseende kan ett sådant förfarande dock aldrig vara likgiltigt.

Och det är endast för att för framtiden förbehålla mig rätt att opponera mig, i händelse uti andra frågor ett dylikt förfaringsätt, som det nu ifrågakomna, skulle möjligen vilja göra sig gällande, som jag ansett mig böra yttra detta.

Herr Ola Andersson: Jag trodde verkligen, att den föregående ärade talaren, hvilken i allmänhet gjort till sin uppgift att tillse det de voteringspropositioner, som för Kamraren varda till antagande framlagda, må vara i grundlagsenlig form upprättade, skulle hafva dermed upphört, sedan voteringspropositionen angående häradsförordningarnes pensionering — den orimligaste voteringsproposition, som ännu blifvit af Riksdagen antagen — fått oanmärkt passera. Emellertid anser jag detta sträfvande vara aktningsvärdt och jag får förklara, att äfven jag för min del hyser vissa betänkligheter mot denna voteringsproposition, eftersom man under *en* punkt sammanslagit flera olika beslut. Då Bevillnings-Utskottet säger, att dessa frågor stå i sådant samband med hvarandra, att de icke kunnat åtskiljas, så hade de ock, om denna förutsättning är riktig, bort behandlas i ett sammanhang, när de första gången förelågo till behandling, ty lika väl

*Angående
förslag till en
voterings-
proposition.
(Forts.)*

Angående
förslag till en
voterings-
proposition.
(Forts.)

som man — genom att votera om punkterna hvar för sig nu — kan befara att den ena åsigten kan vinna i *en* votering och den andra i en *annan*, och således besluten komma att gå i motsatt riktning mot hvarandra, lika lätt kunde det blifvit alldeles samma förhållande vid frågornas första behandling.

Emellertid tror jag att, under närvarande förhållanden, det bästa vi nu kunna göra är att bifalla voteringspropositionen, emedan, i händelse den uppdelades i flera punkter, det skulle kunna inträffa att i en punkt den ena Kammarens beslut gjorde sig gällande, och i en annan punkt den andra Kammarens, hvarigenom orimliga beslut skulle framkallas.

Jag yrkar därför, oaktadt förut antydda betänkligheter, bifall till voteringspropositionen, sådan den nu föreligger.

Vidare yttrades ej. Kammaren godkände den ifrågavarande voteringspropositionen, sådan densamma blifvit af Utskottet föreslagen.

Punkterna 2—11.

De voteringspropositioner, som Utskottet i dessa punkter föreslagit, blifvo hvar för sig af Kammaren godkända.

Punkten 12.

Lades till handlingarne.

§ 6.

Om ändring
af §§ 11 och
12 Regerings-
formen.

Föredrogs Konstitutions-Utskottets utlåtande N:o 2, i anledning af väckta motioner om ändring i 11 och 12 §§ Regeringsformen.

Berörda motioner, afseende ändring i hvad Regeringsformen inbehåller beträffande ministeriella måls behandling, voro afgifna inom Andra Kammaren:

af Herr *Adlersparre* (motionen N:o 1), som föreslagit, att 12 § måtte erhålla följande eller ett dermed lika syftande tillägg, nemligen:

“Genom Ministern för utrikes ärendena skola dessa mål, innan de till slutligt afgörande företagas, fullständigt meddelas Statsrådet“; och

af Herr *Hedin* (motionen N:o 21), hvilken yrkat, att Riksdagen måtte

“antingen för sin del besluta, att ur Regeringsformens 11 § utslutas, jente sista punkten, de ord, som bemyndiga Konungen att, på det sätt honom lämpligast synes, låta bereda och handhafva ministeriella mål, att i denna § en föreskrift införes af samma innehåll som § 26 i sista Unionskomiténs förslag, samt att § 12 Regeringsformen förändras i enlighet med 1872 års Konstitutions-Utskotts och § 22, 3) af sista Unionskomiténs förslag;

eller ock besluta en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, det Kongl. Maj:t täcktes för näst sammanträdande Riksdag framlägga förslag till sådana grundlagsändringar, hvarigenom de af sista Unionskomitén utarbetade bestämmelser rörande utrikes angelägenheter behandling måtte blifva förverkligade i det omfång, sådant genom ändring af blott svensk grundlag kunde ske.“

Om ändring af §§ 11 och 12 Regeringsformen.
(Forts.)

Och hade Utskottet, i anledning af samma motion, uti *punkten 1* hemställt:

att Riksdagen måtte antaga att hvila till grundlagsenlig behandling följande förslag till förändrad lydelse af §§ 11 och 12 i Regeringsformen:

§ 11.

Ministeriella mål, hvarmed förstas alla de, som angå rikets förhållande till främmande magter, må Konungen låta bereda och handhafva på det sätt honom lämpligast synes. Ministern för utrikes ärendena tillhör att dessa mål inför Konungen föredraga och anmäla, i närvaro af *Statsministern eller* någon annan Statsrådets ledamot. Är ministern för utrikes ärendena frånvarande, föredrage den Statsrådets ledamot, som Konungen äfven i detta fall tillkalle. Sedan Konungen af dessa embetsmän inhemtat till protokoll anförda råd, för hvilka de blifva ansvarige, fatte Konungen, i deras närvaro, beslut; åliggande det den dertill särskildt förordnade att protokollet föra. Af sådana beslut må Konungen låta till Statsrådets kunskap komma hvad Honom nyttigt synes, så att äfven någon kännedom af denna riksstyrelsens gren måtte hos Statsrådet finnas.

§ 12.

Konungen eger att i afhandlingar och förbund med främmande magter ingå, sedan Han i *den ordning* föregående § *stadgar*, deröfver hört *Statsministern*, Ministern för utrikes ärendena och någon annan tillkallad Statsrådets ledamot.

Efter uppläsning af detta förslag yttrade

Herr Adlersparre: Herr Grefve och Talman! Den här af Konstitutions-Utskottet föreslagna ändringen i Regeringsformens 12 § och deraf följande ändring i 11 § är visserligen icke ett stort steg framåt, men det är dock ett steg i den rätta riktningen. Det måste medgifvas, att det är en icke oväsentlig förbättring, om det blifver tre statsråd i stället för att det nu är endast två, som Konungen skall höra, innan han fattar beslut att med främmande makter ingå förbund. Det är, som man plägar säga det första steget som kostar mest, och är det svåraste; är detta väl taget, har man hopp att snart komma

Om ändring
af §§ 11 och
12 Regerings-
formen.
(Forts.)

vidare. Bäst hade det naturligtvis varit, om 12 § fått den lydelsen att hela statsrådet skulle höras, innan beslut i frågor så viktiga som de förevarande fattas. Men då af angifna skäl ett förslag i denna riktning nu skulle vara fåfängt, synes det mig, att man borde antaga, hvad som här är föreslaget. Detta Utskottets betänkande har dock i Första Kammaren blifvit återremitteradt för att ernå mera fullständighet i sjelfva ordalydelsen af den föreslagna ändringen i 12 §. Der anmärktes nemligen, att Ministern för utrikes ärendena äfven kunde blifva Statsminister, och i sådant fall skulle här föreslagna ändring icke medföra dermed åsyftad fördel, utan det blefve då likasom nu endast två statsråd, som af Konungen skulle höras i frågor, som rörde ingående af förbund med främmande makter. Riktigheten af denna anmärkning lär icke kunna bestridas, och enär denna fråga är för fäderneslandet af högsta vikt, ty krig och fred kunna bero på lydelsen af denna §, hemställer jag, att denna Kammare i likhet med Första Kammaren ville till Utskottet återremittera hela betänkandet. Jag tror mig icke vidare böra orda härom, ty en redaktionsförändring synes af behovet vara påkallad, om man skall vinna, hvad Konstitutions-Utskottet sökt åstadkomma. Jag anhåller därför om proposition på återremiss af Utskottets betänkande.

Herr Hedin: Herr Talman! Jag kan icke föreställa mig, att Kammaren skulle vara benägen att nöja sig med den lilla sken-reform Konstitutions-Utskottet här föreslagit. Långt ifrån att vara ett steg framåt eller i den rätta riktningen, anser jag det för ett steg, med hvilket det är meningen att låta oss stanna. Denna lilla förändring, en gång gjord, skall sedermera i evig tid återopas för att hindra hvarje försök till en verklig reform. Jag anhåller därför om afslag å Utskottets betänkande och inskränker mig för närvarande till detta yttrande.

Herr Rydin: Herr Grefve och Talman, mine Herrar! Med anledning af den förste talarens yrkande om återremiss, vill jag nämna, att för Konstitutions-Utskottets öfverläggningar i frågan den händelsen icke var främmande, att Statsministern och Utrikesministern kunde vara samma person, men man ansåg, att detta sällan eller nästan aldrig skulle inträffa, emedan Utrikesministern vore för Sverige och Norge gemensam, och det icke gerna vore tänkbart att en unional embetsman kunde blifva svensk Statsminister. Men om Utrikesministern tillika skulle vara Statsminister, ansåg Utskottet den omständigheten att Statsministern såsom den främste ledamoten i statsrådet, alltid skall vara närvarande och bedöma, huru vida ett ärende är af den beskaffenhet att statsrådet i dess helhet bör deröfver höras eller icke vara en garanti för att de öfrige ledamöterna af statsrådet icke hållas främmande från öfverläggningar i sådana frågor som röra rikets vare sig inre eller yttre angelägenheter.

Hvarför Konstitutions-Utskottet, såsom Herrarne se af det framlagda förslaget, icke framställt det fall, hvarom man här talat, eller fäst närmare afseende vid detsamma, har sin grund i den svårighet

vid paragrafens redaktion, som måste uppkomma då man vill betrygga sig deremot, att icke handlingar rörande granulaga utrikes ärenden, som äro under behandling, skulle komma att begäras af norska stortinget, hvilket har rätt att begära del af alla handlingar i frågor som röra förhållandet till främmande makter, som icke blifvit föredragna i ministerielt statsråd. Skulle man åter, på sätt Utrikesministern under diskussionen i Första Kammaren nämnde, föreslå att tre statsrådsledamöter deribland Statsministern och Utrikesministern skulle öfvervara mål af i fråga varande slag, tror jag, att tvekan kunde uppstå, om ett sådant statsråd vore att betrakta såsom af ministeriel art. Man skulle kunna sätta i fråga att det vore af samma art som det, som omtalas i 8 § Regeringsformen, i hvilket Konungen kan i närvaro af fyra statsråd afgöra ärende, eller ock det i § 26 omtalade, der närvaron af föredraganden jemte två statsråd är tillräcklig jemte två af Högsta domstolens ledamöter för att regeringsbeslut skall kunna fattas, och skulle, likasom protokollen i båda dessa slag af statsråd äro tillgängliga, jemväl protokollen öfver ärenden, som afhandlas i Regeringsformens § 12 kunna af norska stortinget begäras. Vill man derföre bibehålla i fråga varande ärendens egenskap af ministeriela torde återremiss i ifrågasatt syftning medföra åtskilliga svårigheter med afseende å redaktionen. Beslutar Kammaren en återremiss, skall naturligtvis Konstitutions-Utskottet söka åstadkomma en tillfredsställande redaktion, men jag befarar, att detta icke utan en längre omskrifning låter sig göra. Hvad sjelfva saken beträffar, så torde, huru man betraktar densamma, det böra erkännas att inrättande af statsministerembetet fordrar såsom en nödvändig konsekvens att vid behandlingen af äfven dessa ärenden honom i allmänhet åläggas att vara närvarande. Jag tror ock att genom antagande af Utskottets nu föreliggande förslag ett ganska viktigt steg tages till undanrödjande af just de olägenheter, motionären påpekat. Tager man nemligen hänsyn till den utveckling vårt konstitutionela statsskick numera vunnit och särskildt den solidaritet, som allt starkare förbinder statsrådets särskilda medlemmar, och hvilken genom inrättandet af statsministerembetet erhållit ett starkare uttryck, tror jag, det man måste erkänna att så beskaffade olägenheter, som motionären framhållit, skola med den förändring Utskottet föreslagit kunna förekommas. Jag ber derjemte att få fästa Herrarnes uppmärksamhet på att hvilka grundlagsformer man än må stadga till förekommande af förhastade politiska beslut, formerna dock i detta afseende intet kunna inverka, ty det blir dock ytterst *personerna* som bestämma i hvilken riktning ett lands politik skall gå. Formerna skapa intet skydd för misstag i ena eller andra riktningen; och jag tror att man tryggt kan påstå, att senaste tiders krig och allianser ej varit vållade af de särskilda ländernas regeringar och statsrådsöfverläggningar, utan framkallade af folkopinionen inom samma land.

Om ändring af §§ 11 och 12 Regeringsformen.
(Forts.)

Hans Excellens, Herr Ministern för utrikesärendena Björnstjerna: Ehuru jag för min del svårligen kan föreställa mig, att förbund eller afhandlingar af någon större betydelse skulle hädanefter kunna ingås

Om ändring
af §§ 11 och
12 Regerings-
formen.
(Forts.)

med främmande makter, utan att hela statsrådet eller åtminstone alla de ledamöter deraf som funnos på platsen närvarande, dessförinnan finge deraf del, skulle jag dock, i betraktande af den oro, som på många håll visat sig öfver de föreskrifter, som för närvarande gälla, angående ministeriela måls föredragning, gerna se, att någon förändring som kunde tillfredsställa den allmänna meningen, i detta fall antoges. Utskottet har ganska riktigt anfört de skäl, som utgöra hinder för de ifrågavarande motionernas antagande i sin helhet, men det steg i denna riktning, Utskottet här tillstyrkt, föreställer jag mig icke vara utan värde. För att befordra antagandet af detta eller ett liknande förslag, skulle jag dock i likhet med den förste talaren önska, att frågan blefve till Utskottet återremitterad, på det Utskottet måste komma i tillfälle att vidtaga sådana redaktionsförändringar, att icke förslaget, då det kommer till slutligt afgörande förkastas. Af den förste talaren är redan omnämnd en af de anmärkningar, som under diskussionen i Första Kammaren mot den föreslagna 12 § gjordes. Under denna diskussion framhölls ännu en annan anmärkning, som jag anser vara af vikt. I fråga varande § skulle enligt Utskottets förslag erhålla följande lydelse: "Konungen eger att i afhandlingar och förbund med främmande makter ingå, sedan Han i *den ordning* föregående § *stadgar*, deröfver hört *Statsministern*, Ministern för utrikes ärendena och någon annan tillkallad Statsrådets ledamot". Att så kategoriskt bestämma att Statsministern och Ministern för utrikes ärendena skola vara på en gång närvarande vid besluts fattande om hvarje afhandling med främmande makter förefaller mig orimligt. Det finnes många sådana afhandlingar, som alldeles icke äro af den betydighet, att det erfordras, att för deras afgörande tillkalla Statsministern, om denne icke vore på stället tillstädes. Såsom exempel härpå vill jag nämna åtskilliga afhandlingar med främmande makter om postföring å ångbåtar, såsom t. ex. mellan Malmö och Stralsund, hvilka afhandlingar dock, för den händelsen att tiden för den äldre konventionen inom kort löper till ända, kunna vara af brådskande art. Konungen kan vid ett sådant tillfälle befinna sig i Norge eller aflägsnare del af Sverige och hafva med sig tre statsråd men troligen skulle ej bland dessa befinna sig både Statsministern och Ministern för utrikesärendena, då nemligen endera af dem brukar vid dylika tillfällen vara ordförande i den tillförordnade regeringen i Stockholm. Det skulle i så fall medföra stora olägenheter, om man för att kunna afsluta en afhandling om t. ex. postbåtar och deras turer, skulle nödgas skicka efter ordföranden i Regeringen. Någon af dessa, antingen Statsministern eller Utrikesministern kunde dessutom vara af sjukdom hindrad, eller vistas utomlands, så att de icke kunde båda vara närvarande.

Jag föreställer mig således, att förslaget skulle vid en kommande riksdag hafva mycket bättre utsigt till framgång, om denna punkt blefve omredigerad; och det är för vinnande af en sådan omredigering som jag önskar att punkten måtte till Utskottet återförvisas.

Herr Sjöberg: De anmärkningar, som tills nu förekommit mot Utskottets förslag i den föredragna punkten, hafva varit till den grad

lena, att de knappast kunna sägas utgöra anledning till att ytterligare tillägga några ord i denna fråga. Saken synes mig emellertid vara af den vikt, att den väl förtjenar att behandlas med någon större lifaktighet, än som hittills kommit den till del.

Att, såsom en af de ärade motionärerna redan anmärkt, förändringen i 11 och 12 paragraferna Regeringsformen, sådan den af Utskottet nu föreslagits, icke är fullt tillfredsställande, det läser en hvar af Utskottets egna ledamöter villigt medgifva. Men en annan sak är, huru vida denna förändring kunnat utsträckas längre; och det är denna sida af frågan, som jag vill söka med några ytterligare ord framhålla för den ärade Kammaren.

I Utskottets betänkande torde vara utredt det hinder, som härför mött från norska grundlagens sida, — ett hinder, som tillföre, eller då Konstitutions-Utskottet vid 1872 års riksdag framlade förslag till ändring af § 12 i regeringsformen, föranledde ogillande af samma förslag i Första Kammaren, — nemligen, att frågor om afhandlingar och förbund med främmande makter skulle, enligt den norska grundlagen, derest de behandlades af sammansatt svenskt och norskt statsråd, blifva föremål för norska regeringens i Kristiania utlåtande och sålunda på den vägen komma till den norska representationens kännedom, medan de deremot, på grund af stadgandet i 105 § Regeringsformen, komme att den svenska Riksdagen undanhållas. Vid sådant förhållande, och då man icke hade någon utsigt för, att Norges grundlag skulle ändras i ett syfte, som i detta hänseende kunde vara för oss svenskar fullt tillfredsställande, fans, enligt Utskottets åsigt, icke någon annan utväg än att, såsom en följdriktig tillämpning af den princip, som genom statsministerembetets införande blifvit af 1876 års Riksdag beslutet och af Konungen gillad, uppställa såsom regel, att statsministern skulle vara närvarande vid ministeriella ärendens behandling. Dessutom torde man väl med fog kunna säga, att vid slika ärendens behandling det ligger mindre vikt på *antalet* närvarande statsrådsledamöter, än på den särskilda betydighet personerna i fråga till följd af sin ställning till Konungen samt förhållandet emellan dem och öfriga medlemmar af statsrådet, kunna; ega, och att således personerna i och för sig, mera än antalet personer, bör dervid vara bestämmande.

Den anmärkning mot Utskottets förslag, som här blifvit gjord och förut i Första Kammaren framstälts, eller att utrikesministern tillika kunde vara statsminister, låg nära till hands och afhandlades äfven inom Utskottet; men Utskottet fann den icke vara af någon synnerlig vikt, då det ansåg, att den omständigheten, att ministern för utrikes ärendena tillika utöfvade statsministerembetet, borde i samma mån öka hans betydighet, eller, om jag så får uttrycka mig, förstärka hans personlighet, vid behandlingen af dessa ärenden, och att det således icke skulle vara nödvändigt att, för ett sådant fall, som dock alltid måste anses utgöra ett undantag och, i betraktande af hans egenskap af unioniel minister, troligen icke komme att inträffa, särskildt föreskrifva, att en annan ledamot af statsrådet skulle tillkallas. Men om nu denna Kammare, i likhet med Första Kammaren, finner, att härpå

*Om ändring
af §§. 11 och
12 Regerings-
formen.
(Forts.)*

Om ändring
af §§ 11 och
12 Regerings-
formen.
(Forts.)

ligger någon vigt, skulle jag, lika med den ärade talare, som först yttrade sig i ämnet, gerna se, att utlåtaudet i denna del återförvisades, på det Utskottet måtte komma i tillfälle att, så vidt möjligt är, uppställa ett förslag, som kunde tillfredsställa båda Kamrarnes önskingar i detta hänseende. Dock tillåter jag mig anmärka, att jag icke i allo kan instämma i den åsigt, som säges hafva varit bestämmande för Första Kammarens återremiss, då det förefaller mig, som om det skulle blifva temligen svårt att kunna göra en nu i 12 § Regeringsformen icke uppdragen skilnad mellan viktigare afhandlingar och förbund med främmande makter och de mindre betydande ärendena af detta slag, uti hvilka, såsom Hans Excellens utrikesministern nyss yttrade, det kan vara likgiltigt, huru vida de handläggas i närvaro af både statsministern och ministern för utrikes ärendena eller icke. Skulle det för något sådant fall vara nödvändigt att härifrån göra ett undantag, ligger väl i sakens natur, att de förhållanden, hvarpå Hans Excellens äfven antydde, måste anses utgöra laga förfall; men att genom någon bestämning i sjelfva grundlagen angifva, att det skulle vara, så till sägandes, i allmänhet likgiltigt, om statsministern eller ministern för utrikes ärendena eller andra af statsrådets ledamöter vore närvarande vid behandlingen af dessa ärenden, deremot hyser jag — det får jag ännu en gång säga — vissa betänkligheter.

Emellertid och för den händelse att Kammaren anser det vara af vigt, att någon ändring göres uti ifrågavarande §§, synes mig, att Kammaren också bör bifalla det framställda yrkandet om punktens återförvisande till Utskottet.

Herr Hedin: Herr Talman! Jag hör i öfrigt icke till dem, som, då man icke kan få en fullständig reform, rata hvarje mindre förbättring; men jag vill, att det steg, som tages, skall vara ett verkligt, ej skenbart steg framåt på den väg som leder till målet.

Här ser jag ingen annan effekt af det steg, man föreslagit, än att detsamma skall under en lång följd af år, hvarje gång jag eller någon annan motionär försöker att föra saken ett stycke längre framåt, åberopas mot oss på det sedvanliga sättet, då det heter att man ju icke årligen bör ändra grundlagen, att man bör afvakta verkningarne af den ändring, som senast deri företogs, och så vidare. Derför anhöll jag också, då jag förra gången hade ordet, om afslag å Utskottets hemställan i denna punkt.

Jag torde nu få ingå i några betraktelser öfver det sätt, hvarpå Utskottet har undanröjt min motion och uppbyggt sitt eget förslag. Utskottet citerar i sjelfva verket icke riktigt min motion, då det på sid. 5 säger, att jag erkänt vigten af den anmärkning, för hvilken 1872 års förslag föll, att en emligen storthinget derigenom skulle erhålla kännedom om diplomatiska handlingar, som äro den svenska Riksdagen undandragna. Jag erkänner i sjelfva verket *icke* "vigten" af denna anmärkning; jag har endast antagit att den möjligen skulle förnyas från samma betydelsefulla håll, som då och med samma effekt, och därför har jag framställt tvenne alternativa förslag. Jag erkänner till och med endast i begränsad mening sjelfva den *formella* giltigheten af

den ifrågavarande anmärkningen mot hvarje förslag, som till statsrådet förlägger utrikes angelägenheter. Ty enligt min uppfattning tillkommer det unionsregenten att vaka öfver att ej de förenade rikenas intressen eller grundlagar må komma i kollision med hvarandra, att följaktligen i sådana fall, då från norska regeringen inhemtas ett betänkande, som skall stödja sig på diplomatiska aktstycken, meddela henne dessa under uttrycklig förklaring, att de skola såsom "ministeriella", i svenska grundlagens mening behandlas. Deraf blir en följd, att norska regeringen, vid afgifvandet af detta betänkande och i sitt protokoll, icke anför och sålunda röjer några angelägenheter, som böra hemlighållas. Naturligtvis måste norska regeringens protokoll nämna sjelfva den sak, hvaröfver dess betänkande inhemtats; men ett referat af de henne meddelade handlingarnas innehåll behöfver hon ej lemna och får hon — derest Kongl. Maj:t gör nyssnämnda förbehåll — icke lemna. Således kan väl genom norska regeringens, för storthinget tillgängliga protokoll, det nakna faktum varda bekant, att hon rörande den eller den diplomatiska angelägenheten afgifvit ett till- eller afstyrkande utlåtande; men männe ej detta mer än motsvaras af Konstitutions-Utskottets rätt att i allmänt kända och af Utskottet uppgifna frågor fordra de ministeriella protokollen? Skall man nödvändigt se spöken på ljusa dagen, då har man redan förut en vida giltigare anledning dertill i det, för Konstitutions-Utskottets alltomfattande politiska insigt naturligtvis välbekanta faktum, att ingen mindre man än en af Norges nuvarande statsministrar, främste ledamoten af den norska regeringen i Kristiania, Herr Statsrådet Fredrik Stang, redan för länge sedan framställt och skarpsinnigt förfäktat den åsigten, att norska stortinget i kraft af *Norges* grundlov -- således oberoende af den nu af mig föreslagna förändringen i vår Regeringsform -- har rätt att, med vissa små inskränkningar, infordra protokollen i ministeriella mål. Jag har icke sett, att några vådliga följder af denna teori hafva uppstått. Detta i förbigående.

Konstitutions-Utskottet har offrat en dryg hälft, tror jag, af sitt betänkande till undersökning om hvad grundlagsstiftaren tilläfvventyrs må hafva menat med 11 § Regeringsformen, utan hvars ändring, på sätt jag föreslagit, jag anser ändringen af § 12 ändamålslös. Konstitutions-Utskottet anser sig till en början böra uttala den åsigt, att det icke delar den uppfattning, som innehålles i motionärens anmärkning mot stadgandet i första punkten af § 11, att Konungen må låta bereda och handhafva de ministeriella målen på det sätt honom lämpligast synes". Det är utan tvifvel ganska ledsamt för mig att jag någås vidgå en meningskiljaktighet från Utskottet i denna sak; men för *saken* är detta så till vida betydelselöst, som det uppenbarligen gör komplett detsamma, om jag eller Utskottet har rätt i uppfattningen af grundlagsstiftarens mening med 11 § Regeringsformen. Det är här icke fråga om, hvad grundlagsstiftaren må hafva menat då han säger, att "Konungen må låta bereda och handhafva de ministeriella målen på sätt honom lämpligast synes", utan hvad som här är af vigt, det är att denna §, utan gensägelse, faktiskt har blifvit tolkad och tillämpad på ett sätt som jag anser för landets intressen vådligt.

*Om ändring
af §§ 11 och
12 Regerings-
formen.
(Forts.)*

Om ändring
af §§ 11 och
12 Regerings-
formen.
(Forts.)

Jag kan icke förmoda att Utskottet, ehuru varande en mycket betydande och vigtig myndighet, tror sig med ett — låt vara huru långt resonnement som helst — kunna upphäfva det faktiska förhållandet att 11 § Regeringsformen hittills blifvit så förstådd, som skulle Konungen ha rätt att i utrikes ärenden handla med en helt annan och högre grad af okontrollerad maktfullkomlighet, än i inrikes ärenden, och, utrikesministern ohördan, handhafva och förbereda sådana mål genom halfdiplomatiska mellanlöpare i stället för de behörigen ackrediterade ministrarne. Icke lärer detta faktum kunna upphävas derigenom, att Utskottet söker ådagalägga, att det icke varit grundlagsstiftarens mening att så skulle komma att ske. Icke heller lärer Utskottet vilja tillmäta sig nog makt och myndighet att för framtiden upphäfva allt förnyande af sådant bruk; och hvartill tjenar då hela resonnementet om grundlagsstiftarens sannolika mening? Jag har någorstädes i min motion åberopat ett yttrande af en norsk stats- och rättslärard professor Aschehög. Denne uppgifver — jag vet icke om med rätta, men jag har anledning tro det, då han såsom medlem af unionskomitén bör hafva varit i tillfälle att inhemta noggranna underrättelser — att den så kallade novembraktaten, som i mina ögon ingenting annat är än ett värdelöst stycke papper, hvilket i bästa fall är oskadligt, men i värsta fall kan tjena till utgångspunkt för en rysk krigsförklaring, i fullfärdigt skick framlades för då varande utrikesministern till under-tecknande.

Konstitutions-Utskottet fortsätter å sid. 6 och inpå sid. 7 med att resonnera om hvad grundlagsstiftarne afsedt med bestämmelsen i 11 § Regeringsformen. Jag har redan påpekat, att hvilken afsigten må ha varit kan vara detsamma, emedan denna § kan tolkas, har tolkats och i framtiden kan komma att tolkas på sätt nyssnämnda exempel utvisa — ett exempel som, enligt hvad Kammaren noggsamt vet, icke är det enda som skulle kunna anföras.

Är det nu så, som Utskottet vill göra gällande, "att de former, som 11 § Regeringsformen föreskrifver för diplomatiska måls behandling, ej kunna anses gifva Konungen någon makt att i strid med de allmänna konstitutionela grundsatserna bestämma öfver dessa ärenden mera än öfver andra", hvarför icke då utstryka ett tvetydigt stadgande, som faktiskt blifvit uttydt i strid med hvad Utskottet anser vara dess andemening? Utskottet befarar, att Kongl. Maj:t härigenom skulle blifva bunden vid de i 10 § föreskrifna, för diplomatiska ärenden otjenliga former. Men denna farhåga är alldeles gripen ur luften. Om Kongl. Maj:t skulle vilja avsluta ett off- och defensivt förbund med en främmande makt, så skulle, efter uteslutande af den farliga bestämmelsen i § 11, föreskriften i § 10 om upplysningars inhemtande från vederbörande embetsverk icke på minsta sätt vare sig föranleda, att statshemligheter blefve i otid röjda, eller binda Kongl. Maj:ts händer. Ty hvart skulle väl Kongl. Maj:t vända sig för att få "upplysningar" i en sådan sak? Hvad heter väl det embetsverk, hvilket vore "vederbörande" och hvilket Kongl. Maj:t skulle vara grundlagsenligt förbundet att i ty fall höra, derest 11 § borttoges ur Regeringsformen? Något sådant embetsverk, någon sådan myndighet finnes helt enkelt

icke. På rent politiska frågor finge § 10 därför, efter en ändring af § 11, lika litet någon tillämplighet, som nu. Kongl. Maj:t har fullkomligt lika fria händer som förut, men anledningen till den tron, att Kongl. Maj:t i dessa ärenden eger en *personlig* myndighet, oberoende af de allmänna konstitutionella formerna, skulle försvinna ur så väl Kongl. Maj:ts eget sinne, som ur vår, ur folkets uppfattning samt jemväl ur utländingens föreställningssätt, hvilket senare icke vore utan vigt, enligt hvad nära till hands liggande exempel visa.

Utskottet tröstar oss med att, "der sakens beskaffenhet ej kräfver skyndsamhet eller sträng hemlighet, Konungen i allmänhet skall finna för godt att så tidigt som möjligt göra frågan till föremål för öfverläggning i Statsrådet". Det är skada, att Utskottet ej tagit sitt eget lilla vilkor i något närmare öfvervägande. Den norske författaren, jag nyss citerat, säger med skäl, att just under de viktigaste och farligaste förhållanden är frestelsen att förbigå Statsrådet så stor, att man, så länge Konungen har makt att så förfara, måste frukta, att det kommer att ske just i *de* fall, då man mest måste önska att det *icke* skulle ske.

Konstitutions-Utskottet kommer under fortsättningen af sitt resonnement derhän, att det ytterligare tröstar oss med, att "vederbörande departementschef är här likasom i andra fall det lagliga organet för beredning och verkställighet med rätt och skyldighet att afgifva råd och vägra sin kontrasignation, om beslutet strider mot Regeringsformen". Det är just så dags, då! när alla förberedande förhandlingarne äro afslutade, när man kommit derhän, att blott den formella afgörelsen återstår, när den makt, med hvilken man inlåtit sig i underhandlingar, väntar på att den sista formaliteten skall ega rum — då först drager man sig tillbaka! Hvad jag sagt i min motion, det upprepar jag i detta ögonblick, nemligen att det då kan vara lika farligt att säga nej som att stå fast vid det en gång gifna ordet. Å riddarhuset yttrade den 7 Februari 1866 d. v. Statsministern för utrikes ärendena, under debatten om handels- och sjöfartstraktaterna med Frankrike, att "en afbruten underhandling lemnar alltid ett missgynnsamt intryck", och att det skulle ha varit "icke allenast politiskt oklokt, utan äfven praktiskt vådligt" att låta underhandlingarna med Frankrike falla. Detta yttrande gälde icke en traktat af rent politiskt innehåll, utan en kommersiel traktat, således icke af den ömtåliga beskaffenhet som vissa andra traktater, hvika Kongl. Maj:t kan avsluta med främmande makter. Sjelfva Bevillnings-Utskottet år 1866, i utlåtandet öfver franska traktaten, förklarade sig anse "omsorgen ej mindre om landets och dess regerings än äfven om ständernas egen värdighet fordra, att den uppgjorda handelstraktaten af rikets ständer bekräftas." Det lär icke ha fallit ur deras minne, hvilka på den tiden följde med de offentliga förhandlingarne här i landet, att många af dem, som i sak ogillade den med Frankrike afslutade handels- och sjöfartstraktaten, dock ansågo sig nödsakade att gifva den sin röst, för att icke kompromettera landets regering, som inledt och fört denna underhandling till slut. De tvungos dertill, och i framtiden skola förhållandena kanske visa sig än mera tvingande och befallande,

Om ändring
af §§ 11 och
12 Regerings-
formen.
(Forts.)

Om ändring
af §§ 11 och
12 Regerings-
formen.
(Forts.)

då fråga uppstår om *andra* afhandlingar och förbund med främmande makter, än kommersiella traktater. Det är därför det är af vigt, att man bereder Statsrådet tillfälle att göra hela sin kollektiva inflytelse gällande, och det i behörig tid, medan det icke är för sent att afvärja en oklok eller förhastad åtgärd.

Men Utskottet säger, "att genom det ansvar som hvilar på Departementschefen jemte annan tillkallad Statsrådsledamot, grundlagen innebär tillräckligt skydd emot förhastade beslut". Det är då besynnerligt, att man för behandlingen af de allra obetydligaste inrikes ärenden stadgat en långt strängare form än då det gäller äfven de vigtigaste afhandlingar med främmande makter. När Kongl. Maj:t i besvärsmål skall fatta beslut, t. ex. angående en gris på Södermalm, så kan Kongl. Maj:t icke i behörig konstitutionel ordning behandla grisen, med mindre fyra statsråd äro närvarande; men vid förbund och andra afhandlingar, hvilka ingripa i Riksdagens beskattnings- och lagstiftningsmakt, ja, ställa oss ansigte mot ansigte med ett krig — vid sådana ärendens behandling kan Kongl. Maj:t iakttaga mindre betryggande former, än som erfordras med afseende å merbemälda gris.

I slutet af detta resonnement heter det att Konungen ej kan "åtaga sig eller riket någon förpligtelse, som skulle stå i strid med de i 16 § Regeringsformen uttryckta grundsatser eller, mot hvad 57 och 87 §§ Regeringsformen stadga och förmå, leda till intrång på Riksdagens beskattnings- eller lagstiftningsrätt, utan att dertill utverka sig Riksdagens samtycke." Ja — nödvändigheten att inhemta Riksdagens samtycke efteråt, när Riksförsamlingen befinner sig i sådan ställning, att den omöjligen kan säga nej, hvad betyder den? Det går an för en sådan makt, som Nord-Amerikas förenta stater, att, sedan man ingått i underhandling med det lilla Danmark om köp af tvenne vestindiska öar, afbryta förhandlingarne och vägra att bekräfta den redan ingångna traktaten. Det kan också gå för sig för en af de skandinaviska staterna att draga sig tillbaka från en mellanriks-afhandling, såsom då Norges Storting vägrade att samtycka till den mellan dessa länder aftalade myntkonventionen, men jag föreställer mig, att den svenska Riksdagen svåriligen skulle kunna säga nej till en genom dess regering med Frankrike afslutad handelstraktat, eller en med Tyskland ingången konvention, äfven om man motsäge, att till följd af den senare landet skulle öfversvämmas af tyskt brännvin eller af den ännu värre landsplåga, som kallas tyska profryttare. Tror Kammaren att det står i Riksdagens makt att omintetgöra en dylik traktat, om den än så gerna skulle önska att säga nej? Den tröst, som det ärade Konstitutions-Utskottet bjudit oss, är sålunda ganska vansklig.

Utskottet vädjar slutligen till den utveckling vårt konstitutionela statskick numera vunnit, på sätt äfven en talare på Utskottets sida här muntligen upprepat. Häre skulle således ligga skälet för antagandet, att man icke behöfde söka garantier uti grundlagsenliga former. Utvecklas konsekvent den grundsats, Utskottet här uttalat, lär man komma derhän att åtminstone Konstitutions-Utskottet, som är så ömtåligt om den yttre formen, att det icke vill tillåta att ordet Norge eller "norsk" må förekomma en gång till i Sveriges grundlag,

som — säger jag — håller till den grad på den fina formalistiskt fulländade ordalydelsen, bör komma derhän att föreslå upphäfvandet af åtskilliga bestämmelser i grundlagen, som enligt Utskottets åsigt böra drabbas af den svårare anmärkningen, att de äro fullkomligt öfverflödiga. Äro grundlagsgarantier öfverflödiga i den sak, hvarom nu är fråga, låtom oss då taga bort en hel mängd dylika för behandlingen af ärenden, der de tydligen äro än mindre nödiga. Fortgår man på den vägen rätt konsekvent, skall en stor mängd af grundlagens bestämmelser komma att strykas, och i så fall är den dag att motse, då sjelfva Konstitutions-Utskottet kommer att försvinna.

Det är för öfrigt en egen motsägelse mellan Utskottets åsigt, när det i sitt förord för den nya unionsakten 1869 såsom någonting särdeles nyttigt och förträffligt tillstyrkt just alla de bestämmelser, hvilka jag nu återupptagit, och när det 1872 af egen drift föreslog en reform i samma syfte, samt dess åsigt nu, då det vänder sig mot sjelfva principen att uppställa garantier. Utskottet afstyrker nu de af mig föreslagna grundlagsändringar, icke derföre att frågan ej kan lösas af Sverige allena och oberoende af ändringar i riksakten, såsom mot 1872 års förslag anmärktes, utan derföre att Utskottet numera finner stärkta konstitutionella garantier för utrikes politiska ärendens behandling obehöfliga. Jag tillåter mig kalla detta en märkelig förändring i åsikter från år 1869, ja från år 1872 till år 1877. Det skulle intressera mig att veta hvilka tidens tecken under denna period gjort Utskottet så indifferent för garantierna vid behandlingen af rikets angelägenheter. Den förut åberopade norske vetenskapsmannen och politikern har en helt annan mening. "Öfverhuvud är det att ha sanna konstitutionella garantier för behandlingen af de diplomatiska angelägenheterna — yttrar han — en lifsfråga, *isynnerhet för ett litet folk*. Om i en eller annan gren af den inre styrelsen begås något fel, så låter det sig dock gerna rättas, och skadan skall i så fall alltid kunna bäras. Men missgreppen på den yttre politikens område kunna bringa sjelfva vår politiska och nationela tillvaro i fara."

Utskottet säger vidare på 8:de sidan: "endast under beredningen af ett ärende, hvilket till följd af sin grannlaga beskaffenhet ej lämpligen skulle kunna göras till föremål för mera allmän öfverläggning, torde det derföre numera kunna komma i fråga att icke höra Statsrådet, och i hvarje fall bör kunna antagas, att en sådan samstämmighet skall herrska inom regeringen, att utrikesministern uppbäres på en gång af Konungens och sina embetsbröders förtroende." Äfven jag vill antaga att här finnes ömsesidigt förtroende, men det hade varit lyckligt om vid de tillfällen, då just samstämmighet mest behöfts, densamma till följd af grundlagens föreskrifter fått visa sig i tillräckligt god tid. Ett sådant tillfälle inträffade 1863. Det hade varit önskligt för Sverige och äfven för Danmark om de invändningar, hvilka slutligen framburos i Augusti 1863, och hvilka omintetgjorde försvarsförbundet med Danmark, hade framkommit något tidigare. Då hade väl det sorgligaste bladet i vår nyaste politiska historia varit obeskrifvet och — rent. Det var, om jag minnes rätt, den 10 juni 1864 som de förenade rikenas politiska ställning karakteriserades på följande

Om ändring af §§ 11 och 12 Regeringsformen.
(Forts.)

Om ändring
af §§ 11 och
12 Regerings-
formen.
(Forts.)

sätt: ingenting kan vara sorgligare än denna belägenhet, och jag vågar säga, att den är nästan lika förfärlig som Danmarks — "rien de plus triste que cette situation, et j'ose dire qu'elle est presque aussi cruelle que celle du Danemark." Det var icke någon oppositionsman inom den svenska Riksdagen eller någon oppositionsman inom den svenska pressen som på detta sätt karakteriserade situationen, utan det var de förenade rikenas då varande Utrikesminister Hans Excellens Herr Grefve Manderström. Och, märkom det, ögonblicket, då denna karakteristik gafs, den 10 Juni 1864, infaller i tiden mellan utrymmandet af Fredericia den 29 April och hela den danska halföns öfversvämmande af tyska trupper, å ena, samt intagandet af Als den 29 Juni, å andra sidan, hvilken senare tilldragelse var anledningen till afslutande af den fred som beröfvade Danmark tre hertigdömen — jag talar icke om de förlorade millionerna och vill icke påminna om tusentalen af offrade lif! — I ett *sådant* ögonblick karakteriserade den svenske Utrikesministern på ett *sådant* sätt resultatet af den förhastade politik, som det varit lyckligt om Friherre Gripenstedts invändningar kunnat på ett tidigare stadium af frågan förebygga.

"De garantier", säger Utskottet slutligen, "som i ifrågavarande hänseende äro erforderliga, synas därför Utskottet hufvudsakligen hemta sin styrka af de konstitutionella förhållandena." Hör då icke ett lands grundlag till de konstitutionella "förhållandena"? Äro dessa någonting utanför, vid sidan och oberoende af konstitutionen? Jag hade tänkt mig att de konstitutionella förhållandena just hade sitt förnämsta uttryck i grundlagen. Jag vet icke om Utskottet menat *den konstitutionella praxis*. I sådant fall ber jag få erinra att konstitutionel praxis är någonting som icke får utbildas sig i strid mot grundlagen; i grundlagen skall den konstitutionella praxis hafva sin rot, der har den sitt bästa stöd.

Herr Talman! jag fortfar att yrka afslag å Utskottets förslag.

Häruti förenade sig Herrar *A. P. Danielsson* och *Nils Petersson*.

Friherre Leijonhufvud: Då efter all sannolikhet denna punkt blifver återremitterad till Utskottet, så har jag icke velat att Utskottet skall tro, att samtliga Kammarens ledamöter instämma i Utskottets uppställning och behandling af detta ärende och endast skilja sig i afseende å ordalydelsen. För min del kan jag instämma i hvad Herr Utrikes Ministern och Herr Rydin yttrat. Det är min öfvertygelse dels att förhållandena mycket och väsentligt förändrats sedan den tidpunkt som Herr Hedin citerat, dels ock att hvad han föreslagit till afhjelpande af de förmenta olägenheterna icke skulle blifva i sådant afseende effektivt. Jag anser att den ifrågavarande förändringen skulle vara ganska litet verksam och ganska litet nyttig och att det gerna kan få förblifva vid hvad det är.

Herr Rydin: Herr Hedin har i sitt anförande, som varit af ganska stort intresse, gjort en utflykt på politikens område, men han har dervid lemnat obesvaradt, huruvida alla de omständigheter, som

han framdragit, varit af den beskaffenhet att, derest grundlagen haft en annan lydelse, politikens utveckling blifvit en annan. Jag för min del betvivlar det.

Hvad nu beträffar Regeringsformens 11 § 1 mom., så får jag säga att, om fråga vore att på nytt redigera denna §, jag icke skulle hafva något emot att stryka bort hela första tiraden, nemligen att Konungen må låta bereda och handhafva de ministeriella målen på det sätt honom lämpligast synes. Då emellertid i 2 punkten af nämnda § stadgas, att det tillhör ministern för utrikes ärendena att dessa mål inför Konungen föredraga och anmäla i närvaro af någon annan Statsrådets ledamot, och det väl icke i Sverige torde finnas någon utrikesminister, som någonsin föredrager ett ärende, innan han sjelf beredt eller låtit bereda det, lär det blifva omöjligt för Konungen att i officiel väg åstadkomma en traktat utan att hafva utrikes ministern vid sin sida. Men om det sker på sida om utrikes ministern eller de ordinarie sändebuden och således på sida om de officiella förhandlingarne, erhåller saken karakter af privat förhandling, och det finnes ingen grundlagsbestämmelse i världen, som kan förhindra en Konung att skicka den eller den personen till den eller den monarken för att underhandla rörande den eller den frågan, äfvensom denne monark att skicka det eller det sändebudet tillbaka. Men hvarpå beror det att så beskaffade underhandlingar kunna leda till en traktat. Jo, derpå att antingen statsrådsledamöterna gilla de af Konungen vidtagna åtgärder eller också att de, utan att gilla de af Konungen på enskild väg gjorda underhandlingar, likväl biträda dem. Men i senare fallet måste man anse, att dessa statsrådsledamöter icke äro värda sina platser och att de i strid med Regeringsformen icke iakttagit sina skyldigheter. Om nu statsrådet gillar den af Konungen på enskild väg förberedda traktaten, och utrikes ministern tillstyrker Konungen att antaga den, så frågas: hvad orätt sker då?

Jemför man 1 och 2 mom. i 11 § Regeringsformen, i hvilket senare moment stadgas ovilkorlig skyldighet för utrikes ministern att inför Konungen icke allenast föredraga utan äfven *anmäla* de ministeriella målen, är det tydligt, att Konungen icke i afseende å något af dessa mål kan gå förbi utrikes ministern, så snart målet är af den beskaffenhet, att det kan förpligta riket i dess förhållande till utrikes makter. En annan sak är det med de förhållanden, som höra till de monarkiska eller furstliga ceremonien. De höra icke hit, och i afseende å dem kunna icke några grundlagsparagrafer uttänkas.

I anledning af Konstitutions-Utskottets yttrande, att Konungen vid afslutande af statsfördrag är bunden inom de gränser som grundlagen bestämt för regeringsmaktens utöfning i allmänhet, så att han icke kan åtaga sig eller riket några förpligtelser, som skulle stå i strid med de i 16 § Regeringsformen uttryckta grundsatser eller leda till intrång på Riksdagens beskattnings- eller lagstiftningsrätt, utan att dertill utverka sig Riksdagens samtycke, säger den ärade talaren vidare, att, sedan så beskaffade underhandlingar med en stormakt blifvit af Konungen inledda, det skulle blifva svårt för Riksdagen att

Om ändring
af §§ 11 och
12 Regerings-
formen.
(Forts.)

*Om ändring
af §§ 11 och
12 Regerings-
formen.
(Forts.)*

neka, då frågan till Riksdagen hänskötes. Det är visserligen sant, men det blir lika svårt för Riksdagen att neka, om sådana förhandlingar skett af Konungen i Statsrådet som om det skett af Konungen utom Statsrådet.

Sedermera påstår samme talare, att Konstitutions-Utskottet icke skulle vilja uti ifrågavarande afseende hafva några garantier. Derom har Utskottet icke yttrat sig. Utskottet har endast sagt, att de nuvarande grundlagsbestämmelserna äro tillräckliga garantier, ehuru icke för att förekomma förhastade beslut. Det finnes icke någon grundlag i verlden, som kan förekomma förhastade beslut af en regering, och det skulle vara den största lycka för ett land, om en sådan grundlag kunde stiftas. Men frågas, hvarför bör man icke göra ändring i grundlagen? Jo, därför att grundlagen i och för sig får en olika betydelse efter tidernas utveckling. Gå vi till Englands grundlag, finna vi, att för närvarande icke någon grundlag gäller, enligt hvilken Konungen har en så stor makt som enligt den engelska. Men hurudan är denna makt i verkligheten? Benämningen parlamentariskt styrelsesätt lemnar härå svar. Konungens verkliga makt är ganska liten, men på papperet är den ganska stor. När man således talar om de konstitutionella förhållandena, menar man, att de i grundlagen intagna bestämmelser, hvilka möjligen 1809 icke inbegripit så synnerligen stora garantier, genom utvecklingen af vårt statskick erhållit en ganska stor och vigtig betydelse. De bestämmelser, som förut varit af mindre och underordnad vigt, äro för närvarande af en ganska stor betydelse, och jag tror att under nuvarande förhållanden, och då Riksdagen hvarje år sammanträder, man kan anse det vara ännu mindre möjligt än 1854 och 1863, då det gamla statsskicket gälde, och vid hvilka tillfällen då ifrågasatta traktater föredrogos i samladt Statsråd att vidtaga så beskaffade fördrag, som den ärade talaren påpekat, utan att höra Statsrådet i dess helhet, hvar till dessutom sista mom. i 11 § Regeringsformen innehåller en maning.

Då jag fortfarande anser det vara af största vigt och betydelse, att statsministern bör ega det inflytande, som är honom i grundlagen gifvet, äfven i fråga rörande utrikes ärenden, vidhåller jag mitt förra yrkande om punktens återremitterande.

Herr Torpadie: Jag har begärt ordet i denna fråga endast för att tillkännagifva att jag, med instämmande i allo uti Herr Hedins yttrande, hemställer om afslag å den föredragna punkten.

Herr Hedin. Herr Talman. Endast några få ord. Den ärade ledamoten af Konstitutions-Utskottet har nu i andra ordalag upprepat hvad han i sitt första föredrag antydde, att nemligen inga former, inga grundlagsbestämmelser utgöra absolut hinder mot förhastade beslut. Det är olyckligtvis så; men för min del kan jag icke af denna obestriddiga sanning draga den slutsatsen, att man icke i detta hänseende bör skaffa sig så goda, så betryggande konstitutionella garantier som möjligt.

Han har vidare sagt, att man icke genom någon grundlagsparagraf kan hindra Konungen att till den eller den monarken skicka den eller den personen i hemligt uppdrag. Jo, man kan sätta en bom därför! Genom ett stadgande sådant som unionskomitén i 26 § af sitt förslag till Föreningsakt uppställt och som jag i min motion citerat, sätter man en stämpel af illegalitet på ett sådant förfarande, under det att man med nu varande bestämmelser i grundlagen har legaliserat desamma. Detta är skilnaden — och skilnaden är stor.

Den ärade ledamoten yttrade vidare att om, efter det på ett sådant obehörigt sätt underhandlingar blifvit inledda, Statsrådet gillar de åtgärder som vidtagits, detta bevisade att saken vore god och nyttig. Nej! det visar må hända ingenting annat än att Statsrådet finner underhandlingarne på en sådan punkt, att det mot sin åsigt och önskan icke kan annat än godkänna hvad som på detta obehöriga sätt blifvit inleddt och med sin ansvarighet täcka Kongl. Maj:t. Vi hafva ett exempel derpå från 1863.

Han sade vidare, att det skulle blifva lika svårt för Riksdagen att neka en traktat med en stormakt, vare sig traktaten inleddts af Konungen personligen eller någon af honom betrodd man eller genom Statsrådet.

Ja, naturligtvis är jag icke så ytterligt enfaldig att jag icke begriper detta, men just därför att jag begriper det så fullkomligt väl, vill jag söka erhålla bättre garantier än de som nu finnas mot åvägabringandet af skadliga eller vådliga öfverenskommelser med främmande makter; och jag tillåter mig tro att genom bestämmande att hela Statsrådet skall erhålla kännedom om dessa ärenden bättre garantier skulle vinnas än nu, då grundlagen tillåter Konungen att bakom sina rätta rådgifvares rygg besörja desamma genom hvad jag kallar *diplomatiska mellanlöpare*, och kan bringa ställningen till den punkt, att man omöjligen kan gå tillbaka, om man aldrig så gerna önskar det.

Den ärade talaren antydde såsom skäl hvarför man till äfventyrs förr var mera benägen än nu för en ändring i den rigtning, som jag åsyftat, att man då icke hade årliga riksdagar, hvilka förmenades vara ett så starkt stöd för den konstitutionella andan, och menade att densamma på senare tider gjort sig i alla rigtningar gällande. Men han glömde dervid att år 1869, då Konstitutions-Utskottet i sin tillstyrkan af unionskomiténs förslag förordade just den förändring jag nu föreslagit, hade vi redan årliga riksdagar.

Jag vill för närvarande icke vidare upptaga Kammarens tid. Deremot kan jag icke lofva att, om jag får behålla min plats i Andra Kammaren, jag icke skall besvara Konstitutions-Utskottet och Riksdagen med förnyade framställningar i denna sak. Öfvertygad om, att den är af högsta vikt och att jag har rätt, skall jag från denna plats eller på annat sätt förfakta denna sak, så länge jag har en penna i min hand och ett ord på min tunga.

Herr Adlersparre: Den ärade talaren från Upsala hade nyss åtskilliga yttranden, som föranledde mig att begära ordet. Om för-

Om ändring
af §§ 11 och
12 Regerings-
formen.
(Forts.)

Om ändring
af §§ 11 och
12 Regerings-
formen.
(Forts.)

hållandet skulle vara som han yttrade, så skulle så väl min som Herr Hedins motion och derjemte hvad Konstitutions-Utskottet vid 1872 års riksdag föreslog vara alldeles obehöfligt. Han frågade nemligen den ledamot, som sitter här bakom mig, om de nu föreslagna ändringarne, i fall de i grundlagen hade varit intagna, skulle hafva kunnat i någon mån förändra våra politiska förhållanden, som på sista tiden egt rum? Härtill svarar jag på det bestämdaste *Ja!* Jag anser att de skulle hafva gjort det, jag har åtminstone goda skäl att säga så, och för att ådagalägga detta, nödgas jag vidröra förhållanden, hvilka jag helst skulle hafva undvikit att beröra. Jag har icke stödt min motion endast på mitt subjektiva tycke, utan på tilldragelser ur vår egen historia. Vid till exempel ett tillfälle, som jag nu *måste* anföra, var det just genom ett förfarande, sådant som jag i min motion yrkat måtte blifva i grundlagen föreskrifvet, som fäderneslandet frälsades från att blifva inkastadt i ett högst äfventyrligt och obetänksamt förbund. Detta undveks nemligen då derigenom att utrikesministern meddelade Statsrådets öfrige ledamöter hvad som var på färde. Ehuru detta meddelande icke var någon konstitutionel skyldighet, utan berodde på utrikesministerns välvilja samt skedde genom initiativ från ett af de i underhandlingen oinvidde statsråden, hvilken å egna och sina kollegers vägnar begärde få veta hvad som förehades, och fastän detta meddelande kom, som det heter, i elfte timmen, var det dock tids nog för detta statsråd, i förening med sina kamrater, som på *detta sätt* fingo kännedom om hvad som var på väg att underskrifvas, att genom kraftiga föreställningar förekomma detta beslut och hindra det tillämnade olycksdiga förbundet. Hvad som händt för icke länge sedan kan ske hädanefter. Äfven är det ett påstående allt för vådligt och tillika ohållbart, att, derföre att inga konstitutionella föreskrifter kunna *omöjliggöra* förhastade beslut, man icke skulle förbättra grundlagarne, utan låta dem vara i det otillfredsställande skick de äro. Ingen lag kan absolut förhindra hvad den söker förhindra, men den kan dock göras så mycket kraftigare, att man närmar sig sannolikheten att kunna förekomma hvad man vill genom lagen förhindra. Jag återupprepar att, ehuru det af Konstitutions-Utskottet här framlagda förslaget icke är något stort steg framåt, så är det likväl ett steg i den rätta riktningen, och kunna vi blott börja att gå in på den väg, som måste anses vara den enda rätta, så böra vi icke vara så stränga i våra fordringar att vi försmå det lilla som erbjudes, derföre att vi icke genast kunna vinna *allt*.

Jag yrkar återremiss af den nu föredragna punkten.

Herr Mæchel: På grund af de skäl, som af Herr Hedin blifvit framställda för afslag å denna punkt, får äfven jag yrka afslag derå.

Herr Leijer: Den ärade ledamoten af Konstitutions-Utskottet, representanten från Upsala, yttrade nyss, att han icke ansåg det vara möjligt, att någon garanti kunde nedläggas i grundlagen att dessa

missbruk eller missförhållanden, hvarom här talats, kunna helt och hållet undvikas. Deruti har han ovilkorligen rätt. Men han förklarade derjemte, att ett bestämdt hinder mot dessa missförhållanden skulle ligga deri, att våra konstitutionella förhållanden numera äro så utvecklade som de äro. Detta påstående är redan besvaradt af motionären, men jag skall likväl anhålla att få besvara detsamma i några annorlunda ställda ord.

*Om ändring
af §§ 11 och
12 Regerings-
formen.
(Forts.)*

Om våra konstitutionella förhållanden icke vore så utvecklade, då skulle jag vara den förste som motsatte mig denna ringa förändring i förevarande paragraf, ty då hade den förändringen blott en ringa betydelse i min tanke; men just den omständigheten att våra konstitutionella förhållanden nått den höjd, som de hafva, har för mig utgjort anledning att lysa den förhoppning att, om man i grundlagen inlägger en sådan restriktion, densamma skall erhålla en stor betydelse. Just derföre att våra konstitutionella förhållanden hafva fått en stor betydelse för vår regent och hans statsråd, har jag den åsigt, att dessa ord om de inläggas i denna paragraf, skola utgöra ett tillräckligt medel att förhindra de konstitutionella missförhållanden, hvarom motionärerne talat. På dessa grunder ber jag få yrka bifall till motionärens förslag.

Herr Berg: Att det uttryck i 11 § Regeringsformen, i afseende hvarpå motionären föreslagit ändring, icke bokstafligen uttrycker den mening, som enligt Konstitutions-Utskottets uppgift dermed åsyftas, derpå synes mig den långa motivering Utskottet ansett sig behöfva för att förklara dessa ords mening vara ett tillräckligt bevis. Med afseende på frågans stora vikt tror jag derföre att det varit önskligt att Konstitutions-Utskottet sökt att åt orden gifva ett uttryck, som mera motsvarar den mening man åsyftar. På dessa skäl, och då jag icke anser det förslag Utskottet framställt vara hvarken nödigt eller nyttigt, yrkar jag afslag å den föredragna punkten.

Herr Lyttkens: Vid en öfverläggning i försvarsfrågan år 1871, om jag icke missminner mig, yttrade Herr Friherre Gripenstedt i de varmaste och skarpaste ordalag, att en förändring uti de två paragrafer af Regeringsformen, hvarom här är fråga, voro af behofvet påkallade och högeligen trängande. Detta yttrande af en man i hans ställning och som må hända var den mest befogade och kompetente att i denna fråga uttala sin åsigt, gjorde åtminstone på mig det intryck, att vi i dessa paragrafer borde nedlägga ett hinder för Kongl. Maj:t att utan Statsrådets hörande efter eget godtycke inleda underhandlingar och afsluta förbund med andra, främmande makter.

Nu gäller frågan egentligen, huru vida hvad Konstitutions-Utskottet i den riktningen föreslagit vore för ändamålets vinnande tillräckligt, och i det hänseendet skulle jag helst vilja instämma med dem som yrkat afslag å betänkanDET.

Då jag likväl förenar mig med dem, som yrkat på återremiss, är det icke i det syftet att Utskottet endast skulle göra någon förändring i ordalydelsen, utan med det förbehåll att Utskottet skulle framlägga

Om ändring
af §§ 11 och
12 Regerings-
formen.
(Forts.)

ett nytt förslag af större betydelse och mera betryggande i detta hänseende än det nuvarande.

Om jag trodde att Utskottet skulle återkomma med ett nytt förslag i samma form som det förra, skulle jag yrka afslag å betänkandet, för att till nästa Riksdag få ett bättre förslag till ändring i dessa paragrafer, men då jag nu yrkar återremiss, gör jag det i förväntan att Konstitutions-Utskottet i sitt nya förslag måtte bättre tillgodose motionärernes syften än i det nu föreliggande.

Herr *Gumælius* och Herr *Uhr* instämde med Herr *Lyttkens*.

Herr *Sjöberg*: Då nu en före detta ledamot af Konungens råd i viss mån understödt den ene motionärens förslag i fråga om ändring af elfte paragrafen, får frågan derom en större betydelse. Jag bör äfven i anledning af vissa yttranden, som här fälts, icke underlåta att omförmäla, att i Konstitutions-Utskottet, som lyckligtvis har god tid att anställa sina betraktelser öfver dit hänvisade frågor, har denna elfte paragraf varit föremål för ganska många anmärkningar. Vi voro i Utskottet temligen ense om att första punkten i nämnda paragraf i sitt nuvarande skick är i hög grad olämplig. Man kan icke neka till, att lydelsen af densamma nu är sådan, att den i och för sig betraktad icke gerna kan försvaras; men man har dock deremot och, såsom mig synes, med rätta invändt, att 1809 års lagstiftare, hvilka, som vi alla veta, voro synnerligen kloke och förståndige män, aldrig tänkt sig möjligheten af att Konungen skulle, på sätt man nu antydt, tolka denna punkts innehåll så, att han kunde genom särskilda emis-sarier och på sidan af sina lagliga rådgifvare bedrifva en för landet vådlig politik.

Utgående från en sådan uppfattning har Utskottet icke kunnat underlåta att taga i öfvervägande, om något väsentligt stode att vinna genom en i angifvet syfte företagen förändring af ordalydelsen i denna punkt, enär, såsom en föregående talare redan erinrat, derigenom ändock icke kunde förekommas de olägenheter eller vådor, som man befarar möjligen kunna härflyta af det i fråga varande stadgandet, samt det dessutom är påtagligt, att, om man söker att åstadkomma ändring i ofta nämnda punkt, detta skall stöta på motstånd från ett annat håll, der man möjligen skulle betrakta en sådan förändring som ett bemödande att i någon mån inskränka Konungens makt.

Vid sådant förhållande har man, under förutsättning att det nu framlagda förslaget i sin helhet otvifvelaktigt är att anse som en förbättring i nu gällande stadganden ansett nödvändigt att hellre låta punkten vara, sådan den är, än att vedervåga hela förslaget.

Jag ber äfven att få anmärka, att innevarande års Konstitutions-Utskott med undantag af två eller tre ledamöter, bland hvilka äfven jag befinner mig, utgöres af samma ledamöter, som vid 1872 års riksdag tillstyrkte förändring i 12 paragrafen Regeringsformen. Herrarne torde sålunda finna, att hos dem icke saknats intresse för att få denna onekligen ganska viktiga 12 § ändrad i öfverensstämmelse med det då för Riksdagen framlagda förslag, men, på sätt Utskottet i sitt nu före-

liggande betänkande närmare utvecklat, har detta stött på de svårigheter, som betingas af förhållandet till Norge, och därför har Utskottet kommit till den åsigt, att man, för att vinna något, borde nu taga detta steg framåt, hvilket, enligt min uppfattning, likväl icke är så alldeles obetydligt, som man här trott sig kunna antaga, ty jag tillåter mig upprepa ännu en gång, att det väl icke kan ligga så stor vikt på antalet af de Statsrådets ledamöter, som anses böra vara närvarande vid afhandlingar om fördrag och förbund med främmande makter, utan fast mera på att personerna äro sådana, att det icke gerna låter tänka sig, att Konungen på sidan om Statsrådet skall kunna drifva en dynastisk och mot landets sanna bästa stridande politik.

På nu antydda grunder med hvad Utskottet i öfrigt uti sitt betänkande andragit, har Utskottet ansett sig icke kunna komma det afsedda målet närmare, än det nu föreliggande förslaget utvisar. Kan någon större och mera omfattande förändring åstadkommas, skall jag vara den förste att erkänna, att detta vore godt och väl, men för närvarande åtminstone tror jag icke detta låter sig göra.

Icke heller har jag något att erinra vid, att en återremiss beslutades äfven ur den synpunkten, att 11 paragrafens första punkt borde undergå en för de närvarande tidsförhållandena mera lämpad förändring; men jag befarar, att en förändring i sådant syfte, som den ene af motionärerne afsett, skulle stöta på motstånd från annat håll.

För öfrigt må det vara temligen likgiltigt, om Kammaren afslår eller återremitterar detta förslag, då ju, utan att någon tid går förlorad, frågan kan å nyo väckas vid en kommande riksdag.

Herr Leijer: Jag skall be att få återtaga mitt förut gjorda yrkande och instämma med dem, som påyrkat frågans återremitterande.

Herr Ola Andersson: Jag har icke deltagit uti denna frågas behandling inom Konstitutions-Utskottet och har därför ansett mig kunna åt Utskottets öfriga ledamöter överlåta att försvara dess betänkande. Jag vill dock säga, att jag för min del anser den af motionären föreslagna förändring af 11 § Regeringsformen möjligen kunna hafva sin nytta med sig, och att den alldeles icke hindras af unionella förhållanden. Deremot vill jag fästa uppmärksamheten på något, som ju kan undfallit en och annan, nemligen att i fråga om den föreslagna förändringen af 12 § Regeringsformen och i sammanhang dermed stående stadganden vi äro till en god del bundna af våra unionella förhållanden, och med afseende härå anser jag Utskottets förslag innebära en förbättring, som kan vara lämplig och möjligen den enda vi kunna vidtaga åtminstone till dess en ny Riksakt blir antagen. På grund häraf anser jag att Utskottets förslag i denna del bör bifallas.

Motionären talade i sitt anförande om "effekt" och berättade en historia, kanske egnad att göra effekt, nemligen om grisen på Södermalm. Jag vet icke om det var hans mening att dermed förlöjliga regeringen eller grundlagen eller Konstitutions-Utskottet, men det vet jag, att motionären icke med sitt förslag åsyftat att undanröjda de grund-

Om ändring
af §§ 11 och
12 Regerings-
formen.
(Forts.)

Om ändring
af §§ 11 och
12 Regerings-
formen.
(Forts.)

lagsstadganden, hvilka påbjuda att dylika småfrågor skola af Kongl. Maj:t afgöras efter flera statsråds hörande, och därför trodde jag att ett närmare redogörande för *den* saken egentligen ej kunde vara till gagn för den nu föreliggande frågan.

För min del har jag ingenting emot en återremiss af förslaget, men jag betvivlar att, om den skulle ske i syfte att få de omtalade orden i 11 § uteslagna, någon utsigt funnes för detta syftes ernående, enär Första Kammaren icke i *det syftet* beslutat någon återremiss.

Öfverläggningen förklarades slutad. Herr Talmannen gaf först proposition på bifall till Utskottets hemställan samt derefter, enligt de yrkanden, som under öfverläggningen blifvit gjorda, dels på återremiss och dels på afslag; och fann Herr Talmannen propositionen på återremiss vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef begärd, i anledning hvaraf, och sedan till kontraposition antagits yrkandet på afslag, en omröstningsproposition af följande lydelse uppsattes, justerades och anslogs:

“Den, som vill, att första punkten af Konstitutions-Utskottets utlåtande N:o 2 skall till Utskottets förnyade behandling återförvisas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren afslagit Utskottets hemställan i berörda punkt.“

Omröstningen försiggick och visade 68 Ja mot 91 Nej; varande alltså Kammarens beslut fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionen.

Punkten 2

Bifölls.

I *punkten 3* hade Utskottet framlagt nedan intagna förslag till förändrad lydelse af § 32 i Regeringsformen, med hemställan att Riksdagen ville antaga samma förslag att hvila till grundlagsenlig behandling:

“§ 32.

Sändebud hos främmande magter och tjenstemän vid beskickningarna nämne Konungen i närvaro af *Ministern för utrikes ärendena samt Statsministern eller någon annan tillkallad Statsrådets ledamot.*“

Sedan detta förslag blifvit föredraget, begärdes ordet af

Herr Hedin, som yttrade: Herr Talman! Efter den utgång, som frågan om ändring af 12 § Regeringsformen nyss fick, anhåller jag att Kammaren måtte afslå den af Konstitutions-Utskottet föreslagna ändring af 32 §.

Vidare anfördes icke. Kammaren afslog Utskottets ifrågavarande förslag.

§ 7.

Skedde föredragning af Konstitutions-Utskottets utlåtande N:o 3, angående väckt motion om tillägg till 28 § Regeringsformen.

*Angående
förslag till
ändring af § 28
Regerings-
formen.*

Utskottet hade hemställt:

att Herr *S. A. Hedins* motion N:o 22 — hvaruti föreslagits, att Riksdagen ville för sin del besluta ett tillägg till nämnda § af innehåll, att till embets- och tjänstemän i kabinettet för utrikes brefvexlingen kunde utnämnas och befordras äfven norske män — icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Ordet lemnades till

Herr Hedin, som anförde: Herr Talman! Jag skall icke länge upptaga Kammarens tid, men jag ber dock att få använda ett par ögonblick för att konstatera, att Utskottet, såsom det synes mig, varit nog mycket formalistiskt, då det såsom skäl emot en i sak nyttig och billig förändring anför den omständighet, att det, enligt Utskottets åsigt, icke kan vara lämpligt att i Sveriges Regeringsform två gånger förekomma orden Norge eller norsk. Vidare ber jag att, med anledning af Utskottets påstående, att det likartade stadgandet, som förekom i unionskomiténs förslag, der stod i samband med flere andra bestämmelser, få påpeka att det icke är möjligt — åtminstone ej för mitt enkla och Konstitutions-Utskottets visdom naturligtvis vida underlägsna förstånd — att upptäcka, hvaruti det samband består, som skulle göra det olämpligt att bifalla den förändring, som af mig blifvit ifrågasatt, oberoende af andra förändringar i de unionella förhållandena.

Konstitutions-Utskottet skall i all evighet blifva mig svaret skyldigt på den frågan, hvilken annan bestämmelse behöfver ändras för att den nu föreslagna skall leda till ett godt och riktigt och nyttigt resultat.

Med dessa anmärkningar vill jag låta vid Konstitutions-Utskottets kortfattade förkastelsesdom bero.

Herr Rydin: Konstitutions-Utskottet har grundat sitt afstyrkande utlåtande angående ifrågavarande motion icke på de skäl, som motionären antagit, utan på det enkla skälet att bestämmelser angående

Angående
förslag till
ändring af § 28
Regerings-
formen.
(Forts.)

unionella förhållanden icke hafva sin plats i den svenska grundlagen utan i stället tillhöra riksakten. I öfverensstämmelse med denna regel är det som Utskottet ansett sig icke böra tillstyrka bifall till en grundlagsförändring i syfte att bereda norske män inträde i det unionella utrikesdepartementet. För vinnande af ett sådant syfte hade tillika erforderats att i riksakten införa stadganden angående det unionella utrikesdepartementets ställning, ärendenas behandling derstädes o. s. v. Och en så omfattande revision ansåg Konstitutions-Utskottet sig icke nu böra vidtaga allra helst som, enligt hvad Utskottet jemväl påpekat, det förhållande redan för närvarande eger rum, att norske män icke kunna afhållas från att deltaga i behandlingen af sådana ärenden inom utrikesdepartementet, hvilka angå ensamt Norges förhållande till främmande stater. I sådant fall äro till följd af ländernas förening norr-männen likställda med oss och berättigade att, såsom också alltid skett, användas i utrikesdepartementets tjänst.

Det är endast på dessa skäl som Utskottet afstyrkt den förevarande motionen.

Öfverläggningen förklarades slutad, hvarefter Kammaren biföll Utskottets hemställan.

§ 8.

Föredrogs och bifölls Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 7 (i samlingen N:o 29), angående underdänig skrifvelse om bestämmande af en viss orts lokaltid såsom den för landet lagligt gällande borgerliga tiden; och skulle, jemlikt 63 § 3 mom. Riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag af protokollet Medkammaren delgifvas.

§ 9.

Föredrogs och biföllos, hvar efter annat, Konstitutions-Utskottets nedannämnda utlåtanden:

N:o 4, i anledning af väckt motion om ändring i 10 § Regeringsformen;

N:o 5, i anledning af väckt förslag om tillägg till 38 § Riksdagsordningen;

N:o 6, angående väckt motion om uteslutande af 2 mom. ur 3 § Tryckfrihetsförordningen; samt

N:o 7, angående väckt motion om tillägg till 60 § Riksdagsordningen.

§ 10.

Till afgörande företogs Konstitutions-Utskottets Utlåtande N:o 8, i anledning af väckt motion om ändring af § 1 mom. 10 i Tryckfrihetsförordningen.

Herr S. A. Hedin hade i sin motion N:o 140 föreslagit, att Riksdagen ville för sin del antaga följande förändrade lydelse af nämnda moment:

Om ändring af § 1 mom. 10 i Tryckfrihetsförordningen.
(Forts.)

“Å hvarje tryckt skrift skall boktryckarens namn jemte tryckningsorten och årtalet utsättas. Försummas det, böte boktryckaren 100 R.dr. Utsätter någon i bedräglig afsigt å tryckt skrift orätt boktryckarenamn, tryckningsort eller årtal, straffes med böter eller fängelse i högst sex månader. Äro omständigheterna synnerligen försvårade, kan till straffarbete i högst två år dömas. Hvad här stadgas om utsättande af boktryckares namn, tryckningsort och årtal, gälle dock ej för notifikationer och formulärer med mera af dylik beskaffenhet“.

Beträffande denna motion hade Utskottet hemställt:
att densamma icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föränleda.

Efter uppläsning af Utskottets hemställan, mot hvilken reservation var inom Utskottet anmäld af Herr Ola Andersson, anförde

Herr Hedin: Jag beder Kammaren och Herr Talmannen om välvilligt öfverseende, då jag nu nödgas ännu en gång i dag begära ordet. Jag kan nemligen omöjligt finna mig vid att i en sådan sak få ett sådant utlåtande, som Konstitutions-Utskottet här behagat afgifva. Konstitutions-Utskottet slutar med den anmärkningen, “att det icke finner skäl att för närvarande och oberoende af en mera omfattande omarbetning af nu gällande Tryckfrihetsförordning, hvars många och stora bristfälligheter Konstitutions-Utskottet flera gånger haft tillfälle påpeka, i några särskilda dess straffbestämmelser tillstyrka ändring“. Och på denna grund vill Utskottet låta min motion helt och hållet falla.

Det är emellertid för mig aldeles klart, att, om man verkligen vill få en fullständigt ny presslag man lättare kommer till målet på de partiella reformernas väg, än genom framläggande af genomgripande förslag till en helt och hållet förändrad lagstiftning. I den mån som man ur den nu gällande presslagen genom partiella reformer aflägsnar de mest skriande orimligheter och borttager en mängd öfverflödiga bestämmelser, i samma mån blifver det också lättare att, i ett förslag till ny presslag, öfverskåda vidden af det nya, som föreslås; uppmärksamheten skall då kunna koncentreras hufvudsakligen å tvenne punkter, nemligen juryns inrättning och ansvarighetssystemets ordnande. Nu deremot bäfvar man tillbaka, då man ser ett förslag till presslag, som knappast i någon enda paragraf företer någon likhet med den hittills gällande.

Redan vid 1871 års riksdag, då Konstitutions-Utskottet framkom med sitt första, bekanta förslag till en helt och hållet ny presslag, påpekade jag att den vägen icke var den rätta; och frågans utgång vid så väl 1871 som 1872 årens riksdagar bevisade noggsamt att mina betänkligheter voro välgrundade.

För öfrigt ber jag att få erinra att Konstitutions-Utskottet och

Om ändring af § 1 mom. 10 i Tryckfrihetsförordningen.
(Forts.)

Riksdagen tillförene icke varit rädda att vidtaga af behovet påkallade, smärre, partiela förändringar i Tryckfrihetslagen. Vid riksdagen 1817 — 1818 tvekade man icke att vidtaga en grundlagsförändring blott för att få två paragrafmoments — femte paragrafens sjunde och åttonde — nummerföljd ändrad. Vid 1869 års riksdag föreslog Konstitutions-Utskottet uteslutande ur Tryckfrihetsförordningens § 1 mom. 12 af stadgandet om bokhandlares skyldighet att, då han börjar sin verksamhet, hos justitiestatsministern göra anmälan om sin afsigt att idka bokhandel. Och Utskottet envisades med samma förslag äfven vid det påföljande årets riksdag, oaktadt Utskottet icke kunde åberopa några faktiska förhållanden, som ådagalade, att den föreslagna förändringen var af behovet påkallad.

Kan man finna lämpligt att föreslå en förändring, den der visserligen är i och för sig sjelf riktig, men ej understödd af några praktiska skäl, som visa, att den bestämmelse, man vill undanrödja, verkar illa, måtte man väl äfven kunna ingå på en partiel förändring, när erfarenheten lagt i dagen en gällande bestämmelses otjenlighet.

Om man vid ett föregående Konstitutions-Utskottets betänkande, nemligen N:o 3, hade anledning att tänka på en razzia, då allt det som förstödt är slås ihjel, så påminner Utskottet i sitt nu föreliggande betänkande, N:o 8, om något än värre, om Saturnus, som åt upp sina egna barn. Det förslag, som jag tagit mig friheten framställa, är nemligen alldeles lika med en bestämmelse i Konstitutions-Utskottets pressförslag från åren 1871 och 1872. Nu säger visserligen Konstitutions-Utskottet, att denna förändring i bestämmelserna om ansvar derest man uraktlåter att å tryckta skrifter utsätta boktryckares namn, tryckningsort och årtal står i sådant samband med andra bestämmelser i Tryckfrihetslagen, att den icke kan och bör antagas isolerad, och att den var berättigad blott i sammanhang med de öfriga förändringar i denna lag, som Konstitutions-Utskottet 1871 och 1872 föreslog. Men jag vågar påstå, att detta skäl är synnerligen svagt. Konstitutions-Utskottet har icke i pressförslagen 1871 och 1872 på något sådant sätt förändradt Tryckfrihetslagens ansvarssystem, att endast derigenom denna förändring då skulle kunna anses motiverad, men deremot nu olämplig, när man i öfrigt bibehåller Tryckfrihetslagen oförändrad. Ty äfven enligt nyssberörda pressförslag var boktryckaren — på samma sätt som nu är förhållandet — i en stor mängd fall den, som i första hand togs för hufvudet vid åtal för tryckfrihetsförbrytelser. Man skulle i första hand vända sig mot boktryckaren, så snart fråga var om anonyma skrifter, hvilket slag af skrifter — innefattande en god del af öfversättningslitteraturen — såsom vi veta, är ganska stort. Om, såsom Konstitutions-Utskottet säger, det ligger makt uppå, att boktryckaren är känd samt således med stämning till svaromål åtkomlig, om, säger jag, detta är riktigt enligt det ansvarssystem, som nu gällande lag uppställer, och om därför stränga straffbestämmelser för boktryckares uraktlåtenhet att utsätta namn m. m. äro påkallade, så gäller detta icke mindre i en stor mängd fall, som kunna tänkas enligt det ansvarssystem, som Konstitutions-Utskottet uppställer i 1871 och 1872 års förslag till presslag. Det anförda skälet mot förändrin-

gen är således ytterligt svagt, och med påpekande deraf faller äfven den anmärkning, som Utskottet på sid. 5 i sitt betänkande framställer. Konstitutions-Utskottet gör sig härvidlag till och med skyldigt till att påbörda min motion en effekt, som alldeles icke kan af densamma följa. Utskottet säger nemligen: "genom att nu enligt motionärens förslag, oberoende af en förändrad bestämning af ansvarigheten, mildra straffbestämmelserna i nu förevarande hänseende, skulle på grund af det nu anförda stadgandet i sjelfva verket äfventyret att genom förbi-seende af lagens bud stånda författareansvar från boktryckaren öfverflyttas till bokhandlanden och kolportören". Nej, detta ansvar öfverflyttas *icke*, ty det finnes under en gifven förutsättning i nu gällande presslag och det enda, som Konstitutions-Utskottet må hända varit berättigadt att säga, hade varit, att ansvaret kan i ett större antal fall hädanafter komma att öfverflyttas från boktryckaren till kolportören, derest man nemligen får antaga, att mildrandet af straffbestämmelserna skulle föranleda våra boktryckare att afsigtligen underlåta att utsätta namn, tryckningsort och årtal — för hvilket fall, nemligen att denna uraktlåtenhet sker i bedräglig afsigt — dock finnas ganska stränga bestämmelser i den af mig föreslagna §:n.

Att det nuvarande stadgandet om första gången 450, andra gången 900 kronors böter och tredje gången boktryckeriets förlust är orimligt, derom lärer väl icke vara möjligt att tvista. Jag ber härvid få fästa uppmärksamheten på att det oerhörda straff för tredje gången upprepad försummelse uti ifrågavarande hänseende ådömes summariskt, på samma sätt som i ett vanligt ordningsmål och att, medan man för denna försummelse, tredje gången upprepad, stadgat boktryckeriets förlust, hvilket kan vara detsamma som ekonomisk ruin, man deremot nöjt sig med endast 50 kronors böter, utan någon stegring af straffet vid itererad förseelse, derest boktryckaren uraktlåter — hvad som för honom är ganska lätt att iakttaga — att i behörig ordning till chefen för justitiedepartementet eller hans ombud aflemna ett exemplar af tryckta skrifter. Denna föreskrift är dock äfvenledes viktig för öfvervakande af tryckta skrifers innehåll, och för sådant ändamål har den fått en plats i tryckfrihetsförordningen, men här är bötesbeloppet vida ringare och oförändradt vid förnyad förseelse.

Slutligen ber jag att få påpeka, att det icke är särdeles lämpligt att envisas med att i lagen bibehålla en bestämmelse af den orimliga karakter, att man tvekar att tillämpa den, en bestämmelse som derför stundom hvilat, stundom åter reser sig hotande mot mig. Detta är icke öfverensstämmande med lagens värdighet.

Beträffande den senare delen af den föreslagna förändringen, ber jag att i korthet få omförmåla det öde som år 1871 drabbade en boktryckare vid namn Holm. Species facti var i korthet följande: Holm hade 1870 af förläggaren till en skrift, som 1866 utgifvits från den senares då egande tryckeri, fått i uppdrag att till 50 exemplar af nämnda skrift omtrycka första arket med titelblad och åttonde (sista) arket, hvilka delar af arbetet, af en eller annan anledning, saknades eller voro oanvändbara i nämnda rest-upplaga. På det tillsammans med första arket omtryckta titelbladet skulle naturligtvis utsättas boktryckarens namn jemte

Om ändring af
§ 1 mom. 10
i Tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)

Om ändring
af § 1 mom.
10 i Tryck-
frihetsförord-
ningen.
(Forts.)

tryckningsorten och årtalet. Hvad var då att göra? Skulle boktryckaren, som endast omtryckt första arket med titelbladet och sista arket, utsätta sitt namn jemte tillhörande tryckningsort och årtal eller borde han icke snarare utsätta, d. v. s. omtrycka namnet på den boktryckare, som tryckt de öfriga 6 arken, jemte dertill hörande tryckningsort och årtal? Emedan Holm blott omtryckt en obetydlig del af arbetet, valde han det senare alternativet. Han blef emellertid åtalad härför och af vederbörande rådstufvurätt, jemlikt 1 § 10 mom. tryckfrihetsförordningen — just det lagrum, hvarom här är fråga — dömd att böta 450 kronor, undergå straffarbete i två månader äfvensom ersätta vittnen. Svea hofrätt, hvars pröfning målet underställdes, fann emellertid icke Holms förfarande vara af den beskaffenhet att han derigenom gjort sig skyldig till ansvar för utsättande af falskt boktryckarenamn, då han, som fått i uppdrag att omtrycka bland annat titeln till fullständigande af ett mindre antal exemplar af en skrift, omtryckt äfven de ord å titeln, som angåfvo boktryckarens namn och tryckåret; hvadan hofrätten befriade honom från den mot honom förda ansvarstalan äfvensom från utgifvande af vittnesersättning. Men Rådstufvurättens utslag blef likväl af högsta domstolen fastställt, hvarefter boktryckaren i nådeväg befriades från straffarbetet. Är detta en menlig lag, mine Herrar!?

Jag yrkar bifall till min motion.

Herr Rydin: De af motionären för ändring af § 1 mom. 10 Tryckfrihetsförordningen anförda skäl vill jag ingalunda bestrida. Men tillika är här att märka att, då Konstitutions-Utskottet för några år sedan uti sitt till Riksdagen aflättna förslag till ny tryckfrihetslag föreslog enahanda ändring som motionären nu ifrågasatt, blef denna Utskottets hemställan af Riksdagen ogillad. Under sådana förhållanden synes det mig orimligt att begära det Konstitutions-Utskottet nu skulle hafva tillstyrkt den af motionären föreslagna ändringen af detta moment, helst något förslag om ändring af 12 momentet icke blifvit väckt, oaktadt en ändring af 12 momentet nödvändigt måste blifva en följd af hvad motionären angående 10 momentet föreslagit, så vida man icke vill att äfventyret att genom förbiseende af lagens bud stånda författareansvar i sjelfva verket skall från boktryckaren öfverflyttas till bokhandlanden eller kolportören och lemna denne i samma redlösa skick, som nu i fråga om ansvarets ledande från sig. Han blir nemligen ej qvitt ansvaret, om han uppvisar förläggaren, utan måste antingen förete boktryckare, hvars namn på skriften saknas eller författare, hvilken enligt Tryckfrihetsförordningen ej kan förklaras skyldig utan att namnsedel företes. Ifrågasättas kan äfven huruvida icke boktryckare, som uraktlåtitt att utsätta sitt namn på en skrift, borde derföre stå författareansvar, likasom den som utgifvit skrift från ett ej i laga ordning omnämndt tryckeri.

Äfven om motionärens, af boktryckerisocieteten tillstyrkta förslag kan anses böra förtjena afseende, frågar jag, om det icke hade varit skäl att i detta hänseende gå den rigtige vägen för åstadkammande af en grundlagsförändring, nemligen att boktryckerisocieteten, i stället

för att, såsom nu skett, genom motionären vända sig till Konstitutions-Utskottet, vändt sig till Kongl. Maj:t, hos hvilken just Chefen för Justitiedepartementet är föredragande uti och således äfven har att handläggga och utreda sådana mål som det förevarande. På det sättet kunde man hafva vunnit målet. Det hade nemligen varit sannolikt att Kongl. Maj:t då låtit öfverse hela lagen i dessa delar och utarbete förslag till de ändringar, som deruti kunde anses erforderliga. Och om sedermera ett sådant, väl utarbetadt förslag inkom till Riksdagen och Konstitutions-Utskottet, så skulle det helt visst föranleda till en grundlagsförändring. Men att i ett enstaka fall säga: den här paragrafen behöfver ändras, utan att på samma gång framlägga förslag till ändring jemväl af de paragrafer som dermed ega sammanhang, det kan icke föranleda Konstitutions-Utskottet att föreslå någon grundlagsändring.

Då jag således anser den rättaste vägen i detta fall vara att vända sig till Kongl. Maj:t, anhåller jag det Kammaren ville bifalla Konstitutions-Utskottets afstyrkande hemställan.

Herr Gumælius: Herr Talman! Det var ganska eget att höra den senaste ärade talaren komma till ett sådant slut sedan han börjat med den förklaring, att han icke bestrede något af de skäl, som motionären anfört till försvar för sin motion. Dessa skäl torde äfven vara tillräckliga och talande nog, för att nödga en och hvar till det erkännande, att man under närvarande förhållanden endast uppsöker de obotfärdigas förhinder, då man vill förklara förslaget vara praktiskt omöjligt. Det torde nemligen hafva varit Konstitutions-Utskottets skyldighet att, då saken onekligen inkommit till dess behandling på behörigt sätt genom en i grundlagsenlig ordning väckt och till Utskottet remitterad motion taga i öfvervägande, om det kan bibehållas, som icke bör bibehållas, eller om det, som icke bör bibehållas, kan förkastas. Jag medger visserligen, att det skulle hafva tagit sig något egendomligt ut om Konstitutions-Utskottet framlagt ett förslag till ändring i tryckfrihetsvänligt syfte vid samma riksdag under hvilken vi haft åtskilliga åtgärder att märka i motsatt rigtning, hvarpå jag skall taga mig friheten anföra några exempel. Sedan en föregående riksdag nedsatt papperstullen, men detta Riksdagens beslut blifvit tillämpadt på det sätt, att tryckpapper blef underkastadt mycket högre tull än Riksdagen afsett, så har man nu framställt förslag att höja tullen å sistnämnda slags papper. Första Kammaren har för sin del icke ens nöjt sig med den sålunda föreslagna höjningen utan har velat bestämma den samma ännu högre. Vi skola om några dagar hafva gemensam votering derom, huruvida tullen å tryckpapper skall höjas eller om den skall utsättas för att, tvärt emot en föregående Riksdags beslut, i verkligheten blifva ännu högre genom en lagtillämpning, som Riksdagen icke afsett.

Vi hafva vidare vid denna riksdag förehaft till behandling frågan om att korsbandsporton för försändelser af svenska tryckalster till utlandet skulle blifva lika billiga, som för de försändelser, hvilka från utlandet inkomma till Sverige — en likställighet, som skulle hafva

Om ändring af § 1 mom. 10 i Tryckfrihetsförordningen.
(Forts.)

*Om ändring
af § 1 mom.
10 i Tryck-
frihetsförord-
ningen.
(Forts.)*

upphäft ett tillbakasättande, som för närvarande drabbar svenska tryckalster, men denna fråga bifölls icke af Riksdagen.

Vidare hafva Riksdagens båda Kamrar nyss beslutat, att upplagan af en tryckt skrift skall i allmänhet uppgå till 1,000 exemplar. Detta alldeles opraktiska beslut måste naturligtvis leda till den påföljd, att tryckningen af svenska arbeten betydligt fördras.

I fullkomlig öfverensstämmelse med den uppfattning, som inom Riksdagen sålunda gjort sig gällande, har Konstitutions-Utskottet nu afstyrkt ifrågavarande motion och det hade ju varit ett klart och tillräckligt skäl från Utskottets sida att åberopa den uppfattning af frågor rörande tryckfrihetsförhållandena i landet som inom Riksdagen gjort sig gällande varit för Utskottet bestämmande. Detta skäl hade väl också varit det enda rätt giltiga som kunnat anföras.

Vi hafva åtminstone somlige bland oss, under denna Riksdag haft tillfälle att se exempel på, huru det kan gå till i fall sådana som här afses. Det är icke länge sedan här i Kammaren utdelades en upplaga af riksdagstrycket, deraf några exemplar — jag fick ett sådant exemplar — å hvilka tryckningsorten ej fans utsatt. Jag skall icke namngifva någon eller omtala huru många sådana exemplar utdelades, icke heller från hvilket tryckeri upplagan förskref sig; men det kan jag säga att det var från ett af de större och ordentligast skötta tryckerier här på platsen. Förmodligen skedde det icke i brottslig afsigt. Emellertid hände det troligen icke första gången, utan lära nog dylika fall hafva inträffat flera gånger förut. Om man lyckas taga reda på dessa fall så vore tryckeriet moget för indragning och stängning hvilken dag som helst. Om man vill hafva en begränsad tryckfrihet, så är detta sätt mycket bra för ändamålet, enär det är just vid de större tryckerierna, som dylikt förbiseende lättast kan inträffa. Om Konstitutions-Utskottet icke vill borttaga bestämmelserna om tryckeriets förlust för dylika förseelser, som skett i brottslig afsigt, så synes åtminstone som om, när afsigten *icke* är brottslig, det vore skäl i att stanna vid ett värdesbelopp af t. ex. 10,000 kronor. Då nemligen somliga tryckerier äro värda ända till 100,000 kronor, då är det orimligt, onaturligt och omenskligt att bibehålla nu gällande lagbestämmelser för dylika förseelser, då afsigten icke är brottslig.

Den ärade ledamoten i Konstitutions-Utskottet som nyss yttrade sig har å dess vägnar lemnat oss en besvärshänvisning i det han anförde, att det icke vore riktigt formänligt att göra ändringar i grundlagen blott på grund af en enskild motion, utan hänvisade boktryckerisocieteten, som i ämnet opinerat, att till Kongl. Maj:t ingå med förslag, att Kongl. Maj:t ville för nästa Riksdag framlägga ett dylikt förslag — förmodligen med stöd deraf att det nu förkastas — och dertill då ytterligare föreslå andra ändringar i tryckfrihetslagen. För min del önskar jag icke nu några synnerligen genomgripande ändringar i denna lag. Jag har i någon mån arbetat för sådana förut, men med de vindar, som nu blåsa i afseende på tryckfriheten, fruktar jag, att en mera genomgående ändring i tryckfrihetslagen endast skulle leda till försämring, och det bör man icke önska från den sidan der man, liksom jag, tror att det ligger vikt uppå att bevara tryckfriheten. På de

skäl den förste talaren anförde och med alldeles särskild hänsyn till den af Konstitutions-Utskottets talare afgifna förklaring, att riktigheten af de utaf motionären anförda skäl ej kan bestridas, anhåller jag, att, ehuru ett sådant beslut icke kan leda till någon praktisk påföljd, Kammaren likväl måtte för sin del bifalla motionen.

Om ändring af § 1 mom. 10 i Tryckfrihetsförordningen.
(Forts.)

Herr Rydin: Då jag yttrade mig sist, medgaf jag visserligen att det funnes skäl, som talade för en grundlagsändring i den riktning motionären föreslagit, men jag tillade, att flera andra paragrafer i tryckfrihetsförordningen då också borde undergå en förändring, och att det derföre vore skäl att söka få hela frågan på en gång genomarbetad och beredd, innan den komme till Konstitutions-Utskottet och Riksdagen, i stället för att, såsom motionären gjort, inskränka sig till ändring af blott ett enda lösryckt stadgande. Det var på grund här af som jag ansåg lämpligast, att frågan först blefve utredd af Kongl. Maj:t. Justitieministern, med sin vidsträckta erfarenhet och sakkännedom i dylika frågor skulle lätteligen kunna bestyra om utarbetandet af ett lämpligt förslag till ändring i alla hithörande paragrafer.

Herr Torpadie: Jag har vid ett annat tillfälle i denna Kammare uttalat min åsigt om olämpligheten af alltför stränga strafflagar och kan derföre ej heller undertrycka min önskan att äfven i nu förevarande fråga säga några ord.

Att ifrågavarande lagstadgande är alltför strängt torde icke behöfva bevisas, då detta medgifvits af alla talare, som hittills yttrat sig. Verkan af sådana stadganden i så pass civiliserade samhällen som vårt blifver vanligen den, att det åsyftade ändamålet icke vinnes, emedan man drager sig för en följdriktig tillämpning deraf. Jag medgifver väl, att ett visst sammanhang finnes mellan nu ifrågavarande och åtskilliga andra stadganden i tryckfrihetsförordningen, som således äfven kunde behöfva ändras, men jag kan icke inse, att sammanhanget är så innerligt att icke oberoende deraf motionen kunde i någon mån eller helt och hållet bifallas. Verkan af dylika lagstadganden, som det nu ifrågavarande, blir äfven bland annat den, att de blifva ett slags lagvälnader, hvilka oftast slumra, men någon gång vid tillfällen, då det anses lämpligt, frambesvärjas och då göra så mycket större skada.

På dessa och andra skäl förenar jag mig med motionären i hans yrkande om bifall till motionen.

Härmed var öfverläggningen slutad. I enlighet med de meningar som förekommit, gaf Herr Talmannen propositioner såväl på bifall till Utkottets hemställan som på yrkandet att, med afslag å samma hemställan, det af motionären framställda förslag till ändring af § 1 mom. 10 Tryckfrihetsförordningen måtte antagas att hvila till vidare grundlagsenlig behandling; och förklarade Herr Talmannen sig anse röstöfvervigt förefinnas för den förra meningen. Votering blef begärd

Om ändring
af § 1 mom.
10 i Tryck-
frihetsförord-
ningen.
(Forts.)

samt företogs enligt en nu uppsatt och af Kammaren godkänd så lydande omröstningsproposition.

Den, som bifaller hvad Konstitutions-Utskottet hemställt i Ut-låtandet N:o 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren med afslag å Utskottets hemstäl- lan antagit att hvila till vidare grundlagsenlig behandling det af Herr Hedin i motionen N:o 140 framställda förslag till ändring af § 1 mom. 10 Tryckfrihetsförordningen.“

Voteringen utföll med 43 ja mot 96 nej; i följd hvaraf Kam- maren beslutit enligt nejpropositionen.

§ 11.

Om försäljning
af vissa bo-
hemman i
Ölands Södra
Mot.

Föredrogs Stats-Utskottets utlåtande N:o 58, i anledning af Kongl Maj:ts nådiga proposition angående försäljning af de provincialläkaren i Ölands södra Mot på lön anslagna bohemman,

Kongl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att medgifva, att, för be- redande af medel till inköp af lämplig bostad för provincialläkaren i Ölands Södra mot, de honom på lön anslagna bohemman, $\frac{1}{8}$ mantal Alby N:o 2 i Hulterstads socken, $\frac{3}{8}$ mantal Öfvetorp N:o 3 och $\frac{5}{2}$ mantal Törnboten N:o 2, båda i Algutsrums socken, samt $\frac{7}{8}$ man- tal Gårdstorp N:o 1 i södra Möckleby socken, måtte på offentlig auktion försäljas, dock under förbehåll att köpeanbudet, antingen å hvarje hemmansdel för sig eller å samtliga tillhoppa, minst uppginge till hem- mannens nuvarande taxeringsvärde (utgörande 20,500 kronor) samt att af det öfverskott, som kunde uppkomma å köpeskillingen, tre tusen kronor måtte öfverlemnas till en eller flera bland kommunerna inom distriktet, emot förbindelse att för framtiden ansvara för vidmakt- hållande af boställets hus och hägnader, hvarefter återstoden borde till statsverket ingå.

Och hade Utskottet, i anledning af berörda nådiga framställning, hemställt:

“a) att Riksdagen må medgifva, att ifrågavarande bohemman, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, å auktion försäljas; och

b) att Riksdagen må för sin del besluta, att utaf den för samma bohemman inflytande köpeskilling, hvilken i öfrigt bör till statsverket redovisas, ett belopp af 10,000 kronor skall till invånarne i förbe- rörda provincialläkaredistrikt öfverlemnas, under vilkor att distriktet åt provincialläkaren anskaffar och för framtiden underhåller lämplig bostad.“

Sedan denna hemställan blifvit uppläst, yttrade

Om försäljning af vissa bohemman i Ölands Södra Mot.
(Forts.)

Herr Danielsson: Såsom af utlåtandet synes, stöder Stats-Utskottets förslag sig på en framställning af Kongl. Maj:t om förändring i de förhållanden, som af ålder varit rådande i Ölands Södra Mots provincialläkaredistrikt. Ölands Södra Mot har, såsom Herrarne finna af Kongl. Maj:ts proposition allt sedan 1814 varit berättigadt att disponera fyra mindre hemmansdelar till ersättning för bostad åt provincialläkaren. Enligt den Kongl. propositionen skulle nu dessa hemmansdelar försälgas och försäljningssumman användas till inköp af lämplig bostad åt provincialläkaren samt af försäljningssumman 2 å 3,000 kronor öfverlemnas till den eller de kommuner, som åtoge sig att i framtiden underhålla denna bostad. Stats-Utskottet har emellertid icke ansett lämpligt tillstyrka detta Kongl. Maj:ts förslag utan i stället föreslagit att en viss summa af 10,000 kronor skulle öfverlemnas åt invånarne i distriktet, för hvilken de skulle anskaffa läkaren lämplig bostad samt äfven åtaga sig underhållsskyldigheten deraf. Nu kan man dock lätt se, att den af Utskottet föreslagna summan icke skall på långt när förslå till anskaffande af en sådan bostad. Af den Kongl. propositionen ser man nemligen en antydning om, att härför skall anskaffas icke blott bostad för läkaren utan äfven ett så stort jordland att han derpå kan föda två kor, ett par hästar samt deraf skörda de rotfrukter och trädgårdsalster, som äro nödvändiga i ett mindre hushåll. Det är ju alldeles klart, att för 10,000 kronor icke kan erhållas ett sådant jordland samt uppföras sådana byggnader, som erfordras för en embetsman af denna befattning. Tager man derjemte i betraktande de höga pris på byggnadsmaterialier, som hos oss råda, i anledning deraf att å ön saknas tillgång på skog, så är det ännu mera gifvet, att denna summa är högst otillräcklig. Äfven om jag icke vill påstå, att detta distrikt bör alldeles befrias från deltagande i den kostnad, som är förenad med uppehållet af provincialläkarebefattningen, så torde Herrarne finna, att då distriktet skulle afstå från en rättighet som det haft i öfver 50 år och ansetts i orten som fast och orubblig, detta skall förefalla — minst sagdt — besynnerligt, och äfven om summan bestämmes litet högre, så blir den framtida underhållsskyldigheten af bostället en ny börda, och det ligger i öppen dag, att distriktets invånare komma att således i väsentlig mån rubbas i sin gamla rättighet.

Jag skulle naturligtvis helst önskat, att Kongl. Maj:ts proposition hade bifallits; men då ingen utsigt deraf lär förefinnas, samt jag hört att Första Kammaren bifallit Utskottets förslag med den förändring att summan höjts till 15,000 kronor, tager jag mig friheten hos Herr Talmannen anhålla om proposition, vid mom. b, på bifall dertill med enahanda förändring som Första Kammaren beslutit. Jag tror icke, att Herrarne skola anse detta yrkande för djerft; ty dels är den nu föreslagna summan, såsom jag förut nämnt, för ändamålet otillräcklig, och dels skulle man genom ett sådant beslut undvika gemensam votering i frågan. Såsom ett ytterligare stöd för mitt yrkande torde jag få tillägga, att denna ort, som bekant, ständigt måste sakna

Om försälj-
ning af vissa
bohemnan i
Ölands Södra
Mot.
(Forts.)

de hjälpmedel, som upphjelpst och upphjelpa andra orter inom landet; den kan aldrig få något anslag till jernvägar och dylikt. Jag hoppas också, att de herrar ledamöter i Utskottet, som deltagit i behandlingen af denna fråga, icke skola alltför strängt hålla på Utskottets förslag, då jag icke vill hålla på Kongl. Maj:ts, hvilket varit för distriktet det fördelaktigaste.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Orsaken, hvarför Utskottet icke tillstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts proposition, har varit den, att Utskottet ansett, det man borde fixera den summa, som af köpeskillingen för de ifrågavarande bohemnan borde anslås för anskaffande af bostad åt provincialläkaren i det ifrågavarande distriktet. I den Kongl. propositionen hade föreslagits att hemmanen skulle säljas och att distriktet skulle uppföra läkarebostad för den deraf uppkommande köpeskillingen till så stor lokal och med sådan inredning det ansåg nödigt och således utan någon begränsning, hvartill distriktet skulle ega att af köpeskillingen använda hvad som erfordrades, och hvarigenom möjligen hela den blifvande köpeskillingen skulle kunna komma att användas för ifrågavarande bostads uppförande. Utskottet har deremot ansett att Riksdagen borde bestämma den summa som borde utgå för ändamålet, så att man hade klart för sig huru mycket penningar som för ifrågasatta behovet komme att utbetalas från statsverket. I afseende å storleken af detta belopp har Utskottet ansett 10,000 kronor vara fullt tillräckligt understöd åt provincialläkaredistriktet, under vilkor att distriktet åt provincialläkaren anskaffar och för framtiden underhåller lämplig bostad. Om man tager i betraktande den kostnad dylika bostäder i andra provinser tillskynda läkaredistriktet, tror jag, att man med temlig säkerhet kan uttala den mening, att denna kostnad i allmänhet — må hända med undantag af några få fall — icke uppgår till så stort belopp som 10,000 kronor. Det kan icke heller vara särdeles stort skäl att lemna större summa åt Ölands Södra Mot derföre att, enligt Herr Danielssons påstående, det skulle vara dyrare att bygga der än på fastlandet. Det är visserligen sant, att Öland måste till största delen hemta sitt byggnadsvirke från någon hamn vid kalmarsidan, hvilket gör att de hafva hufvudsakligen sjöväg att frakta sina byggnadsmaterialier. Men om man jemför dessa som man vill kalla olägenheter i afseende å frakt, med de vida större sådana som måste existera för invånare i de stora skoglösa trakter af landet, som icke hafva några sjö- eller jernvägskommunikationer att tillgå och ändå hafva många mil för frakt af dylika effekter, som dessutom få köpas å platser som betinga högre pris än dem, hvarifrån Öland kan med bekvämlighet förskaffa dem, så är det klart att byggnadsmaterialierna för sådana orter måste blifva mycket dyrare än för ölandsboarne. Utskottet har dock af det skäl, att läkaredistriktet, som redan under ganska lång tid haft dispositionsrätten öfver de i den Kongl. propositionen uppräknade hemmanen, ansett det vara billigt att distriktet borde, mot afstående af dessa hemman, få något statsbidrag till uppförande af bostad åt provincialläkaren; men Utskottet har derjemte pröfvat nödigt, att detta distrikt icke för fram-

Om försäljning af vissa bohemman i Ölands Södra Mot.
(Forts.)

tiden, med anledning deraf att det åtnjutit fördelen af att i många år få begagna sig af sagda hemman, derföre skulle komma att i afseende å statsbidrag till underhåll af provincialläkareboställe, ställas i gynsamare förhållande än andra distrikt. Men det är klart att, om denna Kammare skulle förena sig i det af Första Kammaren redan fattade beslut att från 10 till 15 tusen kronor höja det anslag hvarom nu är fråga, distriktet skulle sättas i stånd icke blott att bygga läkarebostad utan äfven att för framtiden underhålla densamma, och derjemte måhända af samma medel bereda läkaren äfven någon tillökning i sin aflöning, i fall distriktet skulle, som här blifvit antydt, utom nödig plats för bostadens uppförande jemväl för läkarens begagnande inköpa en del egendom, och hvarföre man nödvändigt vill hafva summan förhöjd till 15,000 kronor. Utskottet har således ansett att en sådan stor skilnad, som jemväl i Utskottet varit påyrkad och som man nu äfven här tyckes vilja etablera mellan detta och öfriga läkaredistrikt, icke är rätt eller billig.

Herr Danielsson har vädjat till Kammarens välvilja att bifalla det högre beloppet, derföre att öländingarne icke hafva utsigt att hugnas med anslag till jernvägar eller andra kommunikationsanstalter. Jag får med anledning häraf fästa hans uppmärksamhet på att åt en annan ö, Gottland, redan blifvit lemnadt statsanslag för byggande af en jernväg derstädes. Vid sådant förhållande är det åtminstone icke omöjligt att samma fördel framdeles kan komma äfven Öland till del. Något förslag i den vägen föreligger emellertid icke nu, hvarföre ock det icke torde vara värdt att vidare derom orda.

Jag tror för min del, att Utskottet haft fullt giltiga skäl för sitt förslag, och yrkar jag derför bifall till detsamma.

Friherre Leijonhufvud: Jag skall inskränka mig till att instämma med Herr Danielsson. Med den kännedom jag har om Ölands södra mot, som jag färdats igenom, tror jag mig kunna påstå att byggnadsmaterialier derstädes icke äro billigare utan snarare dyrare än på fastlandet i allmänhet. Det är endast genom en händelsernas följd det någon gång kan inträffa, att invånarne kunna uppföra någon byggnad som i väsentlig mån skiljer sig från de der vanliga husen. Någon jernväg tror jag knappt de kunna tänka sig att få på ön, åtminstone ännu på en lång tid.

Jag anser sålunda att Herr Danielsson haft ganska goda skäl för sitt yrkande och instämmer deruti.

Öfverläggningen var slutad. Efter upptagande af de yrkanden som derunder blifvit gjorda, gaf Herr Talmannen, enligt dem, propositioner så väl på bifall till Utskottets hemställan i oförändradt skick, som ock på bifall till samma hemställan med den förändring, Herr Danielsson föreslagit; och fann Herr Talmannen svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra meningen. Votering begärdes, i anledning hvaraf skedde uppsättning, justering och anslag af en omröstningsproposition, lydande sålunda:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i punkterna a och b af utlåtandet N:o 58, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren bifallit Utskottets hemställan med förändring af ifrågavarande beloppet från 10,000 kronor till 15,000 kronor.

Omröstningen försiggick i vanlig ordning och utföll med 86 ja mot 59 nej; hvadan Kammaren således beslutit enligt ja-propositionen.

§ 12.

Skedde föredragning af Stats-Utskottets memorial N:o 59, i anledning af erhållen återremiss å åtskilliga punkter af Stats-Utskottets utlåtande N:o 21, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel.

Punkten 1.

Lades till handlingarne.

Punkten 2.

Bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarne.

Punkten 4.

Bifölls.

§ 13.

Föredrogos och biföllos, hvar för sig, Stats-Utskottets utlåtanden:

N:o 60, med anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående Tullverkets utgiftsstater för år 1878; och

N:o 61, med anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående Telegrafverkets utgiftsstater för år 1878.

§ 14.

Till behandling förekom Stats-Utskottets utlåtande N:o 62, i anledning af väckt motion om användande af öfverskott å beviljadt anslag för Malö- och Björnsundens kanalisering.

Om användande af öfverskott å anslaget för Malö- och Björnsundens kanalisering.

Uti Herr *Werner Ericsons* inom Andra Kammaren afgifna motion, N:o 89, var föreslaget, det Riksdagen måtte medgifva, att det öfverskott, som kunde komma att uppstå å det af 1873 års Riksdag beviljade anslag till Malö- och Björnsundens kanalisering och upprensning, måtte få enligt Kongl. Maj:ts bepröfvande användas till sådana arbeten, som kunde anses bidragande till, att det med ifrågavarande anslag afsedda ändamål, förbättrandet af kommunikationen mellan sjön och Uddevalla hamn, i möjligaste mån uppnåddes, under förbehåll, att Uddevalla stad till hvarje sådant arbete bidroge med lika stor del, som af ifrågavarande statsanslag dertill användes.

Utskottet hade hemställt:

att berörda motion ej måtte till någon Riksdagens åtgärd för-
anleda.

Efter föredragning af denna hemställan anförde

Herr *Werner Ericson*: Innan jag väckte det här af Stats-Utskottet afstyrkta förslaget hade jag naturligtvis både inhemtat deras tankar, som skulle bidra till det allmännyttiga företaget och hört mig för hvilken åsigt de, som på frågans afgörande egde inflytande, hade om saken, äfvensom huruvida den form, hvarunder jag ämnade framställa mitt förslag, kunde anses vara den lämpliga. Då emellertid, enligt hvad Utskottet upplyst, regeringen redan tagit frågan om hand, har jag för min del ingenting att invända mot det slut, hvartill Utskottet kommit.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Föredrogs och lades till handlingarne Stats-Utskottets memorial N:o 63, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut angående den i Stats-Utskottets memorial N:o 25 föreslagna voteringsproposition om förhöjd amortering å det Gefle--Dala jernvägsaktiebolag beviljade statslån.

§ 16.

Skedde föredragning af Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 13, angående vissa ännu oafgjorda frågor om ändringar uti nu gällande lagstiftning rörande villkoren för tillverkning och försäljning af bränvin.

Om ändringar i bränvinsförsäljningslagen.

Om ändringar
i brännvinsför-
säljningslagen.
(Forts.)

Punkterna 1—3.

Biföllos.

Punkten 4.

Med anledning af i ämnet väckta motioner (motionen N:o 7 i Första Kammaren af Herr *Wallenius* och motionen N:o 120 i Andra Kammaren af Herr *Liss Olof Larsson*), hade Utskottet i förevarande punkt hemställt:

“att, med bibehållande af den lydelse, som är gifven åt mom. 2 af § 14 i brännvinsförsäljningslagen, mom. 1 i samma § måtte erhålla följande förändrade lydelse:

“Vill någon väcka fråga, att annan utskänkning än den, som kan gästgifveri tillkomma, må i socken å landet idkas, göre derom framställning hos kommunalnämndens ordförande inom första hälften af Mars det år, då försäljning skall börjas. Kommunalnämnden skall innan slutet af samma månad deröfver afgifva yttrande och deri, om bifall till utskänkningen för högst tre år tillstyrkes, utsätta den trakt, hvarinom det må ske, hvarefter yttrandet öfverlemnas till ordföranden i kommunalstämman. Denne inhemte, innan April månads utgång, på kommunalstämma, som blifvit två söndagar å rad pålyst, socknemännens utlåtande i ämnet. *Varder framställningen af kommunalstämma ogillad, förfalle frågan. Har åter kommunalstämman bifall tillstyrkt*, sände inom tre veckor från det kommunalstämma blifvit hällen, ordföranden kommunalstämmoprotokollet och kommunalnämndens yttrande, jemte eget utlåtande i ämnet, till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande in. Kongl. Maj:ts Befallningshafvande fatte deri sitt beslut och gifve det kommunalnämndens ordförande tillkänna.“

Rörande denna hemställan anförde

Herr *Ehrenborg*: Det förundrar mig, att Bevillnings-Utskottet, som sistlidne riksdag tillstyrkte den då i ämnet väckta motionen i begge dess delar, således äfven den delen som afsåg att en röstpluralitet inom kommunalstämman af $\frac{2}{3}$ skulle vara erforderlig för att minuthandel eller utskänkning af brännvin i en kommun skulle anses vara medgifven, nu har frångått denna sin mening, allrahelst som Utskottets tillstyrkande då vann det erkännande af Riksdagen, att förslaget af Första Kammaren godkändes utan protest och af denna Kammare visserligen afslogs, men, såsom Utskottet erinrar, med endast tvenne rösters öfvervigt. Såsom skäl för detta frånträdande af sin i fjor yttrade mening anför Utskottet de betänkligheter, som i denna Kammare då uttalades mot att i en särskild lag införa, angående beräkning af röstpluraliteten inom kommunalstämman, bestämmelser, afvikande från dem, som i kommunallagarne redan förefinnas.

Af Kammarens protokoll rörande den i frågan i fjor hållna öfverägningen, hvilken jag, såsom sjuk, icke hade tillfälle att

framgår, att denna erinran framställdes af en ledamot på stockholmsbänken, för hvars auktoritet jag har den största vördnad. Men jag bekänner att jag icke fattar grunden för denna hans betänklighet. Då t. ex. vid de tillfällen stängsellagen varit å bane Lag-Utskottet gång efter annan tillstyrkt, att stängselvitsordets borttagande inom ett särskildt landstingsområde skulle få ega rum, derest något sådant beslutades med en röstöfvervigt af $\frac{2}{3}$ af de vid landstinget röstande, så har jag visserligen hört många invändningar i sak anföras, men aldrig har jag hört någon invändning ur den formela synpunkt, att det skulle vara olämpligt att i en särskild lag införa ett stadgande om röstpluralitet, som landstinget i detta fall sedermera hade att ställa sig till efterrättelse.

*Om ändringar
i bränvinsför-
säljningslagen.
(Forts.)*

Vidare hafva vi också andra särskilda lagar, der bestämmelser finnas, som kommunalstämman måste ställa sig till efterrättelse. För ögonblicket påminner jag mig endast den senaste fattigvårdsförordningen af år 1871, der det uttryckligen stadgas att för införande af roteindelningen erfordras $\frac{2}{3}$ af de å kommunalstämman afgifna rösterna. Icke har någon härvid haft betänkligheter; utan i detta hänseende har kommunalstämman naturligtvis fått rätta sig efter denna särskilda lag i fråga om röstberäkningen, ehuru inom kommunalstämman i allmänhet icke finnes annat än enkel röstpluralitet.

Jag skulle visserligen icke för något ändamål, huru godt som helst, vilja förorda någon forustridig åtgärd, men på grund af hvad jag nu anført, måste jag erkänna att jag i den föreslagna bestämmelsen ej kan upptäcka något formvidrigt.

Jag har nu icke talat till dem af Kammarens ledamöter, hvilka i fjor voro emot sjelfva saken, dem som icke voro benägna att vidtaga någon åtgärd till hämmande af bränvinsfloden; utan jag har endast vidrört det formela af saken och vändt mig till dem som i sak icke äro emot det föreslagna vilkoret.

Jag får således vördsamt yrka, att Kammaren behagade bifalla icke blott hvad Utskottet här tillstyrkt, utan äfven Herr Liss Olof Larssons och Wallenius' motioner i den del som Utskottet icke tillstyrkt, eller att det skulle erfordras $\frac{2}{3}$ af de vid kommunalstämma afgifna rösterna för pluralitet i fråga om tillåtelse till minuthandels- eller utskänkningsställens inrättande å landet.

Grefve Sparre: Jag får börja med att tillkännagifva att jag är en bland dem som aldrig mest ifrar mot krogarne på landet, emedan jag anser dem vara ett ondt som man bör så vidt möjligt är söka utrota och undanrödja, men min öfvertygelse är att det förslag motionärerne framställt och som den föregående ärade talaren förordnat icke leder till det åsyftade målet. En sådan relativ röstpluralitet af $\frac{2}{3}$ kan vara lämplig i de fall, der församlingen har den afgörande rösten, der det alltså stannar vid församlingens beslut. I detta fall, åter stannar det icke vid församlingens beslut, utan Konungens Befallningshafvande har att fatta sitt beslut oberoende af kommunen. Om en majoritet på kommunalstämman beslutar att inrätta en krog inom kommunen, så är det vanligt att minoriteten, som icke finner sig i

Om ändringar
i bränvinsför-
säljningslagen.
(Forts.)

detta beslut, ingår till Konungens Befallningshafvande och anmäler de skäl som kunna förefinnas mot beslutets fastställande. Konungens Befallningshafvande har då mycket lättare att lyssna till en sådan framställning och sålunda förhindra krogens inrättande, om kommunalstämman beslut fattats med enkel röstöfvervigt än om det grundar sig på en så öfvervägande majoritet som två tredjedelar. Det är nemligen naturligt, att, om i lagen stadgades en sådan röstöfvervigt, de makthafvande skulle ställa så till, att den erforderliga röstmajoriteten äfven erhöles; och det skulle då blifva mycket svårare för Konungens Befallningshafvande att vägra sitt bifall till ett beslut, som blifvit med en sådan stor majoritet fattadt.

Jag, som sjelf i egenskap af Konungens Befallningshafvande vid alla de tillfällen, då sådant är möjligt, vägrar tillåtelse att inrätta dessa landskrogar, ber att just ur synpunkten af intresset att förhindra dem någon förändring icke måtte ske i Utskottets förslag, till hvilket jag således yrkar bifall.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad och propositioner blifvit gifna i öfverensstämmelse med de gjorda yrkandena, biföll Kammaren Utskottets hemställan oförändrad.

Punkterna 5 och 6.

Blefvo jemväl bifallna.

Uti *punkten 7* hade Utskottet utlåtit sig öfver nedannämnda inom Riksdagens Kamrar väckta motioner, afseende ändring af § 28 i bränvinsförsäljningslagen, nemligen:

Herr *S. Ribbings* motion N:o 4 (afgifven inom Första Kammaren), deruti för berörda § föreslagits följande lydelse:

“Under sön- och helgedagar må ej bränvin, som är föryttradt genom parti- eller minuthandel, till köpare utmätas eller utlemnas. Under gudstjenst skall utskänkingsställe alltid vara tillstängdt.

Under sön- och helgedagar, från klockan sex om aftonen föregående söckendag till påföljande söckendags morgon, vare all annan utskänkning förbjuden, än på gästgifvaregårdar vid måltider till resande, derest icke, på landet, Vår Befallningshafvande, på grund af särskilda omständigheter, undantag meddelat, eller, i stad, kommunalstyrelsen, likaledes på grund af särskilda omständigheter, om utskänkings tillåtande fattat beslut, som af Vår Befallningshafvande, efter magistratens hörande, godkännes. Dock får hvarken sådant undantag å landet, eller tillåtelse i stad för hvarje gång utsträckas öfver ett år;“

Herr *C. O. Bergs* motion N:o 12 (likaledes afgifven inom Första Kammaren), innehållande förslag derom, att i stället för nuvarande 3 och 4 mom. skulle uti ifrågavarande § införas ett nytt moment, så lydande:

“Under sön- och helgedagar vare all annan utskänkning förbjuden, ^{Om ändringar i bränvinsförsäljningslagen. (Forts.)} än på gästgifvaregårdarne vid måltider till resande, derest icke, på landet, Vår Befallningshafvande, på grund af särskilda omständigheter, undantag meddelat, eller, i stad, kommunalstyrelsen, likaledes på grund af särskilda omständigheter, om utskänkings tillåtande fattat beslut, som af Vår Befallningshafvande, efter magistratens hörande, godkännes. Dock får hvarken undantag å landet, eller tillåtelse i stad för hvarje gång meddelas för längre tid än ett år;“

Herrar *L. J. Larssons*, *Magnus Anderssons* och *J. Erickzons* motion, N:o 97 (afgifven inom Andra Kammaren), hvaruti den hemställdan blifvit gjord, “att all utskänkning och utminuterung af starka drycker i så väl stad som på land må varda förbjuden från klockan 6 e. m. dagen före helgedag till klockan 6 f. m. dagen efter helgedag, med undantag då måltid af minst 2:ne rätter mat serveras;“

samt den del af Herr *Liss Olof Larssons* ofvan omförmälda motion, N:o 120, som innefattade förslag om förändring af bränvinsförsäljningslagens 28 §; börande sagda § enligt sistbemälda motionärs åsigt erhålla denna lydelse:

“Under sön- eller helgedag må ej bränvin, som är föryttradt genom parti- eller minuthandel, till köpare utmätas eller utlemnas.

Under sön- eller helgedag, från klockan 6 om aftonen föregående söcknedag, vare all utskänkning förbjuden, derest icke på grund af särskilda omständigheter, efter af kommunalstyrelse, med den i § 14 mom. 1 bestämda röstöfvervigt, gjord framställning, och sedan i stad magistraten blifvit öfver framställningen hörd, Kongl. Maj:ts Befallningshafvande sådan försäljning tillåtit. Dock får sådan tillåtelse, för hvarje gång, icke utsträckas utöfver sex månader.

Har, i den ordning näst föregående moment stadgar, utskänkning under sön- eller helgedag blifvit tillåten, skall dock alltid under gudstjenst utskänkingsställe vara tillstängdt.“

Och hade Utskottet på anförda skäl hemställt:

“att ifrågavarande af Herr *S. Ribbing*, Herr *C. O. Berg*, Herrar *L. J. Larsson*, *Magnus Andersson* och *J. Erickzon* samt Herr *Liss Olof Larsson* väckta ändringsförslag icke måtte bifallas.“

Enligt anteckning å utlåtandet var reservation mot nämnda hemställdan inom Utskottet anmäld af Herr *Hammar*, med hvilken Herrar *Bennich*, *Croneborg* och *Adelsköld* instämt, och som för sin del föreslagit:

att Riksdagen ville *dels* åt § 28 i bränvinsförsäljningslagen gifva följande förändrade lydelse:

“Under sön- och helgedag samt från klockan 6 eftermiddagen näst föregående söcknedag vare i stad all utskänkning af bränvin förbjuden, så vida ej Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, på grund af

Om ändringar
i brännvinsför-
säljningslagen.
(Forts.)

ansökan och efter magistratens och kommunalstyrelsens hörande, pröfvar erforderligt att undantag meddela, i hvilket fall bestämmes så väl de tider på dagen som under hvilka vilkor i öfrigt utskänkning medgifves; och må detta medgifvande lemnas för högst ett år hvarje gång.

På landet vare å sön- och helgedag all annan utskänkning förbjuden än på gästgifvaregårdar vid måltider till resande, derest Kongl. Maj:ts Befallningshafvande ej på grund af särskilda omständigheter undantag meddelat.

Under gudstjenst skall utskänkingsställe alltid vara tillstängdt och utskänkning derstädes ej tillåtas.

Bränvin, som blifvit förtryttadt genom parti- eller minuthandel, må ej under sön- och helgedag utmätas eller utlemnas.“

och *dels* besluta några af denna ändring föranledda smärre redaktionsförändringar uti § 45 mom. 1 och § 47 mom. 1 af ifrågasvarande lag.

Efter uppläsning af Utskottets hemställan anförde

Herr Peter Olsson: Såsom denna Kammare utan tvifvel har sig bekant, förelåg vid förra riksdagen till behandling en fråga af enahanda beskaffenhet, som den af Bevillnings-Utskottet nu afstyrkta. Såvidt jag har mig bekant gick diskussionen i Första Kammaren då i den rigtning att man ville bifalla det föreliggande förslaget; och frågan återremitterades derföre till Utskottet. I Andra Kammaren höll man på att fatta ett enahanda beslut, enär vid anställd votering 72 röster afgåfvos för återremiss och 72 röster för bifall till Utskottets hemställan om afslag å motionen; men genom den förseglade sedelns öppnande blef Utskottets förslag bifallet.

Frågan gäller, huruvida städerna skola få samma förmån, som landet redan eger, att nemligen utskänkning af bränvin icke må ega rum å söndagar utan särskild dertill meddelad tillåtelse, dock med den inskränkning, att en gästgifvare skulle ega rätt till brännvinsutskänkning äfven å söndagar. För min del har jag icke med bästa vilja kunnat fatta, hvarföre man i detta afseende gjort någon skilnad mellan landet och städerna. Då jag fortfarande, likasom förut, hyser den öfvertygelsen, att det skulle medföra en stor fördel för städerna, derest en sådan inskränkning i brännvinsutskänkingen der finge ega rum, som nu gäller i fråga om landet, och då jag är fullt förvissad derom att man på landet hittills icke försport någon olägenhet af ett så beskaffadt stadgande, kan jag icke inse hvarför man icke skulle nu kunna fatta ett beslut i den rigtning, hvarom motionärerna väckt förslag, och som finnes närmare formuleradt i en af Herr Hammar till förevarande punkt i betänkandet fogad reservation.

Utskottet har bland de för afslag å motionerna anförda skäl, äfven anført, att de undantag som Konungens Befallningshafvande kunde besluta, skulle kunna leda derhän, att det egentligen blefve den fattiga befolkningen som icke skulle kunna få köpa bränvin på söndagarne, under det att de förmögnare deremot fortfarande skulle kunna få sitt behof i detta hänseende tillfredsstäldt. Man skulle då

kunna fråga: Huru kan Utskottet göra en sådan förutsättning? Huru vet Utskottet, att Konungens Befallningshafvande skall komma att i detta afseende medgifva undantag för en eller annan s. k. finare krog?

*Om ändringar
i brännvinsför-
säljningslagen.
(Forts.)*

Då denna fråga behandlades vid förra Riksdagen yttrades beträffande det skrivelseförslag, som Bevillnings-Utskottet då hade framställt, vid debatten i denna Kammare, den åsigten, att det icke skulle vara någon fara på färde, om det bestämdes att man på ett sådant värds- hus som t. ex. Hasselbacken icke skulle få köpa brännvin om söndagarne. Såvidt jag då kunde fatta Ordförandens i Bevillnings-Utskottet mening, syntes han vid försvaret af Utskottets betänkande vid tillfället utgå från den uppfattning af saken, att när frågan sedermera skulle förekomma till behandling i Utskottet, intet hinder skulle ligga i vägen för att bifalla ett förslag i den syftningen.

Under sådana förhållanden, då Första Kammaren, som jag nyss erinrat, vid förra riksdagen uttalade sig för en inskränkning i brännvinsutskänknigen i samma riktning som den af motionärerne nu föreslagna, och Andra Kammaren så när som på en röst fattat samma beslut som Första Kammaren, hyser jag den förhoppningen att nykterhetssträfvandena gått så mycket framåt sedan i fjol att man i denna Kammare kan vinna en röst -- det skulle icke kunna behövas mera -- för bifall till ett sådant förslag.

På grund af dessa i korthet anförda skäl tillåter jag mig att dels yrka afslag å Utskottets förslag och dels bifall till den reservation, som vid Utskottets betänkande är fogad af Herr Hammar. Jag tror att denna reservation är tillfredsställande, huru man än må se saken; och jag tror att reservantens förslag är af den beskaffenhet att man kan hoppas, att detsamma kan vinna bifall äfven i Första Kammaren.

Jag yrkar således bifall till den vid betänkandet fogade reservation af Herr Hammar.

Herrar *Treffenberg, Liss Olof Larsson, Magnus Jonsson, Dofsen, C. I. Bengtsson, Lars Johan Larsson* och *Jonas Jonasson* i Gullaboås instämde med Herr Peter Olsson.

Herr Lyttkens: Jag skulle väl kunnat nöja mig med att också instämma med Herr Peter Olsson från Helsingborg, om jag icke önskade en förändring i den reservation, till hvilken han yrkat bifall i oförändradt skick. Den punkt i nämnda reservation, i hvilken jag önskar förändring, har följande lydelse: "På landet vare å sön- och helgedag all annan utskänkning förbjuden, än på gästgivaregårdar vid måltider till resande, derest Kongl. Maj:ts Befallningshafvande ej på grund af särskilda omständigheter undantag meddelar." Herr Hammar har således i sin reservation, hvad *städerna* beträffar, icke velat medgifva Kongl. Maj:ts Befallningshafvande ensam rättighet att medgifva här ifrågavarande brännvinsutskänkning, utan dennas medgifvande skulle få ske först efter magistratens och kommunalstyrelsens hörande. Om, såsom jag hoppas, Kammaren antager detta förslag, som jag till alla delar gillar, fastän städerna nu hafva rätt att bestämma öfver utskänknigen på sön- och helgdagar och att deri göra de inskränk-

Om ändringar
i brännvinsför-
säljningslagen.
(Forts.)

ningar de sjelfva önska, skulle jag dock vilja föreslå den ändring som reservanten åsyftar, men derjemte önskar jag, att den rätt, Konungens Befallningshafvande nu har, att meddela utskänkningsrättigheter på landet om sön- och helgdagar, må på så sätt inskränkas, att innan sådan medgifves kommunalstyrelsen skulle höras. Jag skulle således för andra momentet af Herr Hammars förslag, eller, rättare sagdt, för § 28 mom. 2 i nu gällande brännvinsförsäljningslag, vilja föreslå följande förändrade lydelse: "På landet vare å sön- och helgedag all annan utskänkning förbjuden än på gästgifvaregårdar vid måltider till resande, derest Kongl. Maj:ts Befallningshafvande ej på grund af särskilda omständigheter, efter kommunalstyrelsens hörande, undantag meddelat." Jag tror nemligen, att det skulle i ganska många fall vara af stor vigt och nytta att kommunalstyrelsen har ett ord med i laget på landet lika så väl som i städerna.

Jag yrkar alltså bifall till Herr Hammars reservation, med den af mig nu föreslagna förändring.

Friherre A. H. Fock: Den nu föreliggande frågan har, såsom redan blifvit erinradt, utgjort föremål för behandling vid föregående riksdag, och Bevillnings-Utskottets majoritet har nu vidblifvit samma åsigt som då. Jag vill nu söka ytterligare försvara denna åsigt.

Jag förutskickar den anmärkning att jag hoppas, att vi alla i denna Kammare, likasom i Första Kammaren, äro lifligt och varmt intresserade för ordning, sedlighet och nykterhet så väl i stad som på landet; meningarne kunna blott vara delade om sättet att komma till detta resultat.

När man behandlar en sådan fråga, som den nu föreliggande, bör man först och främst göra sig klart reda för hvad som är ändamålet med utskänkningsställena i städerna och synnerligast i de större städerna, hvilket man väl måste medgifva vara, att den stora der varande befolkning, som saknar eget hem och eget hushåll, skall ega något ställe, der den kan få sitt behof af mat och dryck samt äfven af spritdrycker tillfredsstäldt.

Men om nu detta behof förefinnes den ena dagen, måste det också ovilkorligen förefinnas den andra. För min del kan jag icke tro annat än att detta behof gör sig gällande lika väl på helgdagarne som på hvardagarne. Vore deremot utskänkningsställena till endast och allenast för att den russökande delen af befolkningen, om jag så må uttrycka mig, der skulle hafva en möjlighet att tillfredsställa sitt begär, då tror jag det vore skäl att slå igen alla dessa ställen den ena dagen lika väl som den andra. Men är ändamålet med utskänkningsställena något annat, och kan man antaga — hvilket jag för min del är fullt öfvertygad om — att flertalet af den arbetande befolkningen, såväl den kroppsligt som den icke kroppsligt arbetande, är nykter och ordentlig, så bör man väl äfven fästa något afseende på detta flertals behof och beqvämlighet.

Man har frågat hvad det i detta hänseende vore för skilnad mellan stad och land. Jo, det är en ganska stor skilnad. På landet har nästan hela befolkningen med högst få undantag egna hem, der

den erhåller sin föda, hvilket deremot icke är fallet i städerna. På landet finnas dessutom omkring 200 gästgifverier, hvilka ännu under sön- och helgdagar hafva inskränkt utskänkningsrätt, hvaremot antalet öfriga utskänkningsrättigheter å landsbygden, öfver hela riket från Torneå till Ystad, ej uppgår till mer än emellan 80 och 90. Huruvida man kan uppställa någon jemförelse mellan dessa krogar och krogarne för våra städers manliga befolkning, lemnar jag nu derhän. Men hvad jag icke kunnat undgå att förundra mig öfver, är att man i detta afseende, äfven från landsbygdens sida, inom representationen så ifrigt söker lagstifta för städerna. Helgdagen är ju den dag i veckan, då landtbefolkningen minst besöker städerna. Skulle det då icke vara skäl att låta kommunalstyrelsen, med den makt den redan eger, ordna denna rörelse inom hvarje stad, hvilket den ju mycket väl förmår, om den endast vill. Ty att kommunalstyrelsen i någon stad icke känner sig ega nog styrka att begagna sin makt i detta afseende, kan jag ej tro. Eller skulle Herrarne verkligen vilja vid denna riksdag, då man beslutat aflåta en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förändring i gällande bränvinslagstiftning i dess helhet, uttala den åsigten att kommunalstyrelserna i städerna icke ega behöflig makt eller behöfligt intresse att stäfja superiet på söndagarne, eller just de dagar, då superiets hämmande är af aldra största vikt. Jag undrar just hvad Kongl. Maj:t skulle draga för en slutsats af ett sådant uttalande om kommunalstyrelsernas befogenhet och lämplighet att hädanefter taga direkt befattning med sådana angelägenheter. Skulle ej den slutsats ligga nära, att då Riksdagen sålunda förklarar det kommunalstyrelserna ej hafva vilja och kraft, att tillämpa den lag, som redan finnes, och som innehåller fullt tillräckliga medel att, så vidt genom lag kan ske, hämma missbruken, så synes verkligen ej heller skäl förefinnas att bibehålla kommunalstyrelsernas stora inflytande i dessa angelägenheter, utan snarare att mera uteslutande och oberoende lägga desamma i Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes händer.

Jag nämnde nyss att det förundrade mig, att man för den ifrågasatta lagstiftningsåtgärden just valt helgdagarne, eller de dagar, då landtbefolkningen i allmänhet minst besöker städerna. Hvarför har man icke i stället föreslagit förbud för bränvinsutskänkning under marknader och torgdagar, då en stor del af landtbefolkningen inkommer till städerna, och då bränvinsutskänkning derstädes i allmänhet är tillåten samt otvifvelaktigt föranleder mycket oordningar såväl på platsen som på vägarne.

Man har sagt att, om Konungens Befallningshafvande erhöle samma rätt i stad, som han har på landet, att medgifva utskänkning på vissa ställen och vid vissa tillfällen, skulle detta vara särdeles gagneligt för superiets hämmande. Utskottet har nu, likasom vid föregående riksdag, uttalat den åsigten att tillämpningen af detta undantagsstadgande skulle blifva sådan, att det vore förnämligast för kroppsarbetarne, som utskänkningsställena komme att stängas, men att de deremot fortfarande skulle vara öppna för de icke kroppsarbetande eller de högre samhällsklasserna. För min del är jag så lifligt öfvertygad härom, att jag knappt kan tänka mig

*Om ändringar
i bränvinsför-
säljningslagen.
(Forts.)*

Om ändringar
i bränvinsför-
säljningslagen.
(Forts.)

ett annat resultat. Ty, såsom Utskottet säger skulle hela åtgärden blott bestå i en inskränkning under helgdagarne af utskänkningslokalernas antal, men sådana dock funnes af både bättre och sämre beskaffenhet, då vore härmed föga vunnet, eller skulle icke till dem bland dessa senare, som då voro öppna, samla sig just den värsta dräggen af befolkningen och der åstadkomma den största förargelse? En sådan tillämpning af ett lagstadgande skulle vara allt utom gagnelig. Det kan dessutom verkligen ifrågasättas, huru vida ett sådant stadgande, som det föreslagna skulle kunna tillämpas på alla dem, som redan innehafva utskänkningsrättigheter. Den t. ex., som har inköpt en krogrörelse, har gjort det under förutsättning att nu gällande lag skulle tillämpas för tre års tid. Kan man då genom lagstiftning bryta de kontrakt, som i detta hänseende ingåtts, åtminstone utan att framkalla svåra förvecklingar i fråga om det afdrag på den betingade afgiften, som skulle komma att ske. Hvad åter Herr Hammars reservation beträffar, så erkänner jag villigt, att den har för mig mycket tilltalande; och hade den blifvit väckt såsom en motion och i sådan form hänvisats till Bevillnings-Utskottet, som då hade fått nödig tid att taga den i öfvervägande och vidtaga de ändringar i öfriga stadganden, som häraf möjligen kunnat föranledas samt gifva den en sådan utsträckning, att den, på sätt en talare på hallandsbänken framhöll, kunnat erhålla tillämpning äfven för landsbygden, så tror jag att den kunnat hafva mycket skäl för sig såsom innehållande en tanke, väl värd att taga vara på. Ty den tanke, som genomgår denna reservation, är att, sedan utskänkningsställena blifvit bestämda, vederbörande kommunalstyrelse skall *tvingas* att rörande hvar sådant ställe med afseende å dess belägenhet, innehafvarens kvalifikationer och dylikt bestämma hvilka tider på dygnet det får hållas öppet. Men hvarföre då icke utsträcka denna tillämpning äfven till andra dagar i veckan? Och hvarföre icke för såväl land som stad? För min del skulle jag vilja gifva denna tanke en sådan utsträckt tillämpning. Ifrågavarande reservation afgafs inom Utskottet samma dag, som Utskottets betänkande slutbehandlades. Att ett stadgande sådant som det i reservationen föreslagna, utan hänsyn till öfriga föreskrifter i försäljningslagen, emellertid vid sin tillämpning möter vissa svårigheter, synes mig otvifvelaktigt. Om vi i detta afseende fästa oss vid städerna, så skulle der, sedan på grund af en annan paragraf i bränvinsförsäljningslagen blifvit bestämdt, huru många utskänkningsställen som finge finnas, vederbörande å dessa anställa auktion för af Konungens Befallningshafvande fastställd tid. Men huru skall man kunna påräkna att vid en sådan auktion några lämpliga och rörelsens omfattning motsvarande anbud skola göras, då på förhand icke är bestämdt till hvilken tid eller med hvilken begränsning och under hvad vilkor utskänkningsmågen ega rum? Och äfven om ändring uti dithörande delar af författningen blefve vidtagen, kan det dock, såsom jag redan nämnt, vara tvifvel underkastadt, huru vida ett sådant stadgande, som detta, skulle genast kunna tillämpas på alla redan befintliga och förvärfvade utskänkningsrättigheter. Då härtill kommer, att Riksdagen redan begärt en revision af bränvinsförsäljningslagen i dess helhet, så hemställer

jag om det verkligen är så illa stäldt eller så brådiskande, att icke med saken kan få anstå åtminstone till nästa riksdag, då frågan kan hinna blifva mera utredd. Ty ingenting hindrar ju, att, om äfven en blifvande komité skulle hafva svårt att till dess framkomma med ett utlåtande öfver lagen i dess helhet, den dock i denna punkt må kunna yttra sig, i likhet med hvad förhållandet varit med andra komitéer, t. ex. tullkomitéen, som, ehuru den ej medhunnit att yttra sig om tullsatserna i allmänhet, dock i år afgifvit ett särskildt betänkande om tullen på papper. Frågan finge då utan tvifvel en mera mogen behandling än den här nu kan få. Jag kan derfor icke annat än tillstyrka bifall till Utskottets förslag. Jag hemställer emellertid till dem, som vilja antaga Herr Hammars reservation, att de måtte antaga den oförändrad, sådan den finnes bifogad Utskottets betänkande; ty i sådant skick är reservantens förslag utförbart. Vilja de deremot göra några ändringar i reservationen, då bör punkten återremitteras, enär i annat fall vid en formulering här i Kammaren så lätt förbiseenden kunna ega rum.

Jag påyrkar fortfarande bifall till Utskottets förslag.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Sedan den näst föregående talaren yttrat sig, behöfver jag icke blifva mångordig, då jag är af samma mening i frågan som han. Jag hade icke väntat att denna fråga ännu en gång skulle komma under diskussion denna riksdag, då för icke så länge sedan man beslutat att till Kongl. Maj:t aflåta en skrifvelse i syfte att få enahanda förändringar i bränvinsförsäljningslagstiftningen, som de, om hvilka det nu är fråga. Åtminstone kan jag icke förstå annat, då nämnda skrifvelse afsåg just att åstadkomma detsamma som motionerna i frågan, och de talare, som yttrat sig för bifall till reservantens förslag, önska nemligen en kraftigare motverkan mot det omåttliga förtärandet af rusdrycker, som man påstår så hotande ligger öfver svenska folket.

Det är då naturligt, att, om Riksdagen bifaller Herr Hammars reservation eller något af motionärernes förslag, den derigenom går Kongl. Maj:t i förväg och på sätt och vis gör den af Riksdagen beslutade skrifvelsen onödig. Om det är meningen, såsom jag antager och här blifvit framhållet, att den påyrkade förändringen i bränvinsförsäljningslagen har till syfte att befrämja nykterheten i landet, så kan jag, i likhet med ordföranden i Utskottet, ej förstå, hvarför icke yrkandet i den föreslagna förändringen jemväl omfattar förbud emot bränvins försäljning äfven å de s. k. marknads- och torgdagarne, och man skulle kunna, för att vara konsekvent, tillägga äfven å sådana dagar som första Maj och Bellmansdagen och må hända möjligen jemväl vid dylika tillfällen som den stundande jubelfesten i Upsala. Om det väckta förslaget således har till syfte motverkande af ett omåttligt förtärande af rusdrycker, kan jag ej finna annat än att det samma är inkonsekvent och otillfredsställande. Och då dertill kommer att det omfattar en sak, om hvars utredning man helt nyligen anmodat Kongl. Maj:t taga befattning, är det i min tanke icke välbetänkt

*Om ändringar
af brännvinsför-
säljningslagen.
(Forts.)*

om Riksdagen fattar något bestämt beslut i frågan, hvarigenom man tillintetgör det beslut, som redan i frågan är fattadt vid denna riksdag.

På dessa och de af Herr Ordföranden i Bevillnings-Utskottet i öfrigt nyss framlagda skäl yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Herr Nils Pettersson: Då det icke kan förnekas, att missbruket af brännvinet i vårt land är högst betydligt, så kan jag icke finna att Utskottets hemställan om afslag å motionerna är välbetänkt. Jag är tvärtom af samma mening, som de, hvilka instämt i Herr Hammars reservation, och tror att, om något i saken skall göras, det viktigaste är att sätta en gräns för brännvinsupandet om söndagarne. Såsom ett ytterligare skäl härför vill jag påpeka, huru förhållandet härutinnan är vid ungdomens vapenöfningar. Det är vanligtvis på söndagarne, som beväringssynglingarne få besök af sina släktingar och bekanta; och, då utskänkning af brännvin dervid är tillåten, kan man lätt tänka sig, hvarthän detta skall leda. Således anser jag redan af detta skäl motionärernes förslag vara välbetänkta. Då härtill komma en mängd andra omständigheter, så tror jag icke att man bör fästa sig vid den näst föregående talarens påstående, att, om dessa förslag antoges, vi skulle binda händerna på Kongl. Maj:t och derigenom mera skada än gagna saken. Jag vet nu icke hvilket beslut Första Kammaren fattat, men jag tror att om denna Kammare bifölle Herr Hammars reservation, som går i samma riktning som motionärernas förslag, Kammaren derigenom skulle gifva en opinionsyttring, som kunde medföra den bästa verkan.

Jag anhåller om afslag å Utskottets betänkande och bifall till Herr Hammars reservation.

Herr Peter Olsson: Då jag hade hört en stor del af den ärade ordförandens i Utskottet föredrag, trodde jag verkligen, att han skulle komma till det resultat att tillstyrka bifall till Herr Hammars reservation. Men så fick jag höra att hvad han yttrat gälde motionerna. Så vidt jag vet, har dock till dem icke yrkats bifall, utan endast till Herr Hammars reservation, som äfven den ärade utskottsordföranden fann mycket lämplig och beaktansvärd. Han nämnde att man, i fråga om anordnandet af brännvinsutskänkingen, borde tänka på att äfven om söndagarne låta den arbetande befolkningen få sina behof tillfredsställda samt att äfven då landtmän komma till städerna för att förskaffa sig brännvin. Ett sådant sätt att vindicera ett förslag vittnar dock om bra liten kännedom om verkliga förhållandet, och jag vågar tillägga om bra ringa intresse för nykterhet och söndagens helighållande. Ty hvem är det, som i allmänhet super om söndagarne i städerna, om icke stadsbefolkningen? Det är just den, som då besöker dessa krogar, hvilka man kan säga nästan uteslutande hållas öppna för brännvinsförsäljningen. Ty icke är det behofvet af föda, som förutsätter behofvet af brännvin, utan det är tvärtom behofvet af brännvin, som man försöker förknippa med måltidernas intagande. Jag är också öfvertygad om, att den nyktra befolkningen, som den ärade talaren påstod utgöra majoriteteten af städernas arbetande klasser, icke ett ögonblick

skulle sörja öfver att den förlorat rättigheten att på söndagarne köpa bränvin. Jag tror äfven att det för de personer, hvilka om söndagarne vilja skaffa sig ett eller annat rus, vore verkligen välgörande, om tillfälle icke gäfves att då förskaffa sig något bränvin.

Om ändringar af bränvinsförsäljningslagen.
(Forts.)

Samma ärade talare frågade vidare, huru Kongl. Maj:t skulle kunna taga befattning med frågan, sedan Riksdagen redan ingått med en skrifvelse om ändring i gällande bränvinslagstiftning i dess helhet? Men jag ber att få fästa uppmärksamheten på den mängd anmärkningar, som under diskussionen om den underdåniga skrifvelsen framstälts just i afseende på denna fråga. Så yttrades nemligen: Kongl. Maj:t skall svårligen kunna veta, i hvilken rigtning Riksdagens opinionsfråga går, så länge åt denna opinion af Riksdagen icke gifvits ett bestämdt uttryck. Ett beslut i nu förevarande afseende vore för Kongl. Maj:t det tydligaste beviset för hvad Riksdagen åtminstone i det fall vill, och skulle således, på samma gång det blefve af en välgörande verkan för städerna, utgöra en anvisning för Kongl. Maj:t om den rigtning, i hvilken Riksdagen önskar se frågan slutligen löst.

Ändtligen har äfven blifvit sagdt, att, sedan man redan en gång befattat sig med frågan i dess allmänlighet, man icke skulle ingå i dess detaljer. Jag vet väl, att man om en sak, som man icke vill, plägar säga: den kan nog hafva sina goda sidor, medföra vissa fördelar o. s. v., men vi skola vänta och se dels huru det, som redan är beslutadt, verkar och dels huru Kongl. Maj:t vill göra i det afseendet. För min del skulle jag dock vilja hemställa, om icke ett beslut just i detta fall är af den beskaffenhet, att det alldeles icke inverkar på det generella beslut, Riksdagen redan fattat, likasom om icke sjelfva principen vore så erkänd och tillämpad, att man när som helst kan fatta ett sådant beslut. Men är principen erkänd äfven inom städerna, då man nemligen funnit sig uti att förbjuda utskänkning af bränvin under gudstjensten, då må väl denna princip äfven kunna utsträckas till söndagarne; ingenting vore naturligare. Erfarenheten har dessutom, efter hvad jag tror, visat, att man inom landskommunerna haft de mest välgörande verkningar af utskänkingsförbudet under söndagarne; för min del har jag åtminstone icke förspott några klagomål i detta afseende. Harföre då icke fatta ett beslut, sådant som reservationen innehåller? Hvad nu denna reservation vidkommer, så, ehuru jag ingenting har emot den ändring deruti, som Herr Lyttkens föreslagit, vill jag likväl hemställa till den ärade talaren, om det icke vore skäl att frångå detta ändringsförslag, på det icke krafterna måtte splittras och frågan genom Kamrarnes olika beslut i sin helhet förfalla.

För min del får jag således på det enträgnaste hemställa om bifall till Herr Hammars förut nämnda reservation.

Häruti förenade sig Herr *Hübnette*.

Herr Liss Olof Larsson: Jag skulle icke hafva begärt ordet i denna fråga, om jag icke blifvit uppkallad af några yttranden, som under diskussionen blifvit af Herr Friherre Fock fälda. Jag inser dock

*Om ändringar
af brännvinsförsäljningslagen.*
(Forts.)

mycket väl att jag icke kan hafva stora förhoppningar att vinna något med mitt uppträdande, då jag har Utskottets årade ordförande emot mig, hvilken här betraktas såsom auktoritet i brännvinslagstiftningsfrågor.

Han yttrade, att om Herr Hammar framställt sitt förslag i Utskottet, skulle han, med några mindre redaktionsförändringar, biträdt samma förslag, och helt säkert skulle det då hafva blifvit Utskottets. Detta erinrar, efter min tanke, något starkt om de obotfärdiges förhinder. De föreliggande motionerna skilja sig ganska obetydligt från Herr Hammars reservation, och med god vilja hos Utskottet och dess ordförande hade nog Utskottet kunnat framkomma med ett annat tillstyrkande än ett blekladgt nej i en så viktig fråga som denna. För öfrigt vore det väl märkvärdigt, om icke en utskottsledamot skulle inom Utskottet gifva sina åsichter i en fråga till känna, innan Utskottet deri fattar sitt beslut. Och att så skett i förevarande fall, har jag så mycket större anledning att antaga, som jag icke eljest vet huru Herr Hammar kunnat emot beslutet afgifva någon reservation.

Utskottets ordförande talade vidare om förhållandet i städerna och påstod att behofvet af brännvin derstädes vore lika stort så väl hvardag som söndag. Men hvarför söker då icke Bevillnings-Utskottet att göra samma åsigt gällande äfven med afseende å landsbygden. Det är likställighet mellan stad och landsbygd, som utgör hufvudsyftet uti Herr Hammars reservation. För att nu förhindra detta, så håller man fram "den fattige arbetaren" och frågar "huru skall han få mat på söndagarne, om krogarne stängas." Man vill med ett ord låta arbetaren få tjena såsom skydd för aptitsupandet på de finare mat- och supställena. Herr Hammars reservation afser emellertid icke att under sabbatstid förbjuda matförsäljning, utan endast att under sådan tid förbjuda försäljning af spritdrycker. Samme talare påstod äfven, att på landet hölles 200 krogar öppna både söndagar och hvardagar. Detta påstående måtte dock bestämdt bero på något misstag. Åtminstone finnes icke i min hembygd en enda krog öppen på söndagen. Och då man på landet kan reda sig med att hafva krogarne stängda om söndagarne, så borde man väl åtminstone göra ett försök dermed i städerna, och jag är förvissad om att städernas befolkning icke äro värre försupna än att de skulle reda sig, äfven om krogarne stängas under söndagarne.

Han nämnde vidare, att om Herr Hammars reservation bifölles, så blefve följden den, att man stängde krogen för arbetaren, men hölle de finare utskänkningsställena fortfarande tillgängliga för den finare sortens folk. Jag tror icke att så blefve händelsen. Ty det finnes ju, så vidt jag vet, ingen lag, som bestämmer hvilka sorters folk få besöka det ena eller det andra utskänkningsstället. Och om de sämre krogarne hölles stängda, så skulle helt säkert de af deras kunder som icke kunna vara utan spritdrycker en dag i veckan, och således äro hemfallna under dryckenskapslasten, i stället besöka de finare ställena. Man skulle då kanske inom kort få se t. ex. "Hassel-

backen“ öfversvämmad icke af folk tillhörande den sedliga och ordentliga arbetsklassen utan af sådant löst folk, som gå ut endast för att supa. Dessa kunder skulle nog snart skrämman bort de finare suparena; och dessa skulle då i sin ordning helt säkert ställa så till, att man fick äfven de finare lokalerna stängda om söndagarne. Men äfven om så icke blefve fallet, så tror jag att den del af befolkningen i städerna som står öfver “arbetsklassen“ icke skulle vilja stänga krogen om söndagarne för denna sistnämnda klass, om de sjelfva icke kunde undvara de finare supställena. Sådan tror jag deremot icke att ställningen inom landet är.

Den ärade utskottsordföranden har äfven talat om marknader och torgdagar och uttryckt sin förvåning öfver att man icke föreslagit någon inskränkning af försäljningen utaf spritdrycker vid dylika tillfällen. Jag får med anledning häraf endast säga, att jag för min del icke vant mig vid att vänta så mycket på en gång från Bevillnings-Utskottet, utan snarare litet i sender, så att denna förvåning tycker jag är något omotiverad.

Och slutligen undrade en talare, hvarföre man icke äfven kunde förbjuda bränvinsupandet på t. ex. Bellmansdagen och andra liknande högtidsdagar, lika så väl som om söndagarne. Jag kan icke tro att det skall vara så långt gånget, att man i denna Kammare kan på fullt allvar tillåta sig jemföra Bellmansdagen med en söndag? och derföre torde ett sådant yttrande icke tariva något svar.

Jag yrkar bifall till Herr Hammars reservation.

Grefve Björnstjerna: Jag kan inleda mitt yttrande ungefär på samma sätt som Herr Grefve Sparre. Jag är en stor fiende till rusdrycker i allmänhet; jag begagnar sjelf aldrig bränvin; något sådant finnes icke heller i mitt hus; men allt detta hindrar likväl icke, att jag ogerna skulle se, om Kammaren nu fattade ett beslut, som kunde framkalla antingen orimligheter eller undantagslagstiftning — två saker, för hvilka en riksförsamling noga bör akta sig. Utskottets ordförande har redan tydligen påvisat den stora skilnad, som i nu ifrågavarande hänseende råder mellan land och stad. Ut det härad t. ex., der min landtegendom är belägen, finnes ingen enda krog utom gästgifvargården, och några krogar på landsbygden behöfvas icke heller, enär landtbefolkningen icke i allmänhet intager sina måltider utom hus. Arbetaren på landet spisar antingen hos sin husbonde eller ock har han eget hem. Helt annat är förhållandet i städerna. Tusentals arbetare finnas till exempel här i Stockholm, som måste intaga sina måltider på spisqvarteren. Icke får man då drifva sina utopier så långt, att man förhindrar alla dessa att på söndagarne till sina måltider erhålla den sup, hvarvid de vant sig. Invändas kan visserligen, att det kan låta sig göra att spisa utan bränvin; ganska sant, men nog förefaller det hårdt att just på söndagen undvara, låt vara ett öfverflöd men ett öfverflöd som man på hvardagen opåtaladt tillåter sig. Och detta gäller icke allenast daglönaren, utan äfven ett stort antal personer, som står öfver kroppsarbetaren. Jag hemställer till Herrarne sjelfva, huru vida i händelse utskänkning af spirituosa på söndagarne

*Om ändringar
af bränvinsförsäljningslagen.*
(Forts.)

Om ändringar
af brännvinsför-
säljningslagen.
(Forts.)

skulle förbjudas här nere, der en så stor del af Kammarens ledamöter intager sina måltider, Herrarne icke skulle finna en sådan åtgärd, minst sagdt, opåkallad. Ännu mindre kan jag gilla den undantagslagstiftning, som i så väl motionerna som i Herr Hammars reservation förordas, den nemligen, att sedan de kommunala myndigheterna yttrat sig i ämnet, skulle Konungens Befallningshafvande ega tillåta den ene och förbjuda den andre utskänknigen på söndagarne. Det är en vacker egenskap hos svenska folket att icke gilla undantagslagstiftningar; det är denna egenskap som gör, att man icke vill höra talas om lottning till krigstjenst, att man icke tål hvarken privilegier eller skräförfattningar. Skall det då icke verka en ganska billig harm ej allenast hos den person, som nekas utskänkningsrätt, under det att kamraten erhåller denna, utan äfven hos en stor del af vår arbetande befolkning, då den ser — hvad man väl kan taga alldeles för gifvet — att s. k. finare utskänkningsställen, t. ex. de på Djurgården, få hållas öppna på söndagarne, under det att andra, afsedda för den fattigare klassen, skola vara stängda. Jag tror icke att man med en sådan lagstiftning verkar något godt; tvärtom, man uppretar derigenom den lägre befolkningen och sätter den i harnesk mot de bättre lottade. Det finnas redan nu tillräckligt kraftiga medel, om man blott vill använda dem, för att förhindra missbruket af rusdrycker, utan att man derföre behöfver ställa så till, att man uppkallar ovilja mot hela lagstiftningen.

Då jag således finner fel vidlåda såväl Herr Hammars reservation som sjelfva motionerna, yrkar jag afslag derå och bifall till Utskottets hemställan.

Friherre A. H. Fock:

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats dels bifall till Utskottets hemställan, dels att, med afslag å nämnda hemställan, det i Herr Hammars reservation framställda förslag måtte oförändradt antagas, dels ock bifall till sist berörda förslag med den ändring, som Herr Lyttkens tillstyrkt. Efter det propositioner gifvits på dessa yrkanden, förklarade Herr Talmannen sig anse röstöfvervigt förefinnas för bifall till Utskottets hemställan. Votering blef emellertid begärd ock företogs, sedan till kontraposition antagits yrkandet på bifall till Herr Hammars förslag i oförändradt skick, enligt en nu uppsatt och af Kammaren godkänd, så lydande voteringsproposition:

„Den, som bifaller hvad Bevillnings-Utskottet hemställt i 7:e punkten af betänkandet N:o 13 röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit Herr Hammars vid betänkandet fogade reservation.“

Omröstningen utföll med 94 ja mot 59 nej; varande alltså Utskottets hemställan bifallen.

Punkten 8.

Bifölls.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

In fidem

Gustaf Westdahl.
